

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)

M. ANNÆI SENECÆ
RHETORIS CONTRO-

VERSIARVM

LIBER I.

PROE M I V M.

SENECA NOVATO, SENECÆ, MELÆ
FILIIS SALVTEM.

HIGITIS rem magis iucundam mihi, quàm
facilem. Iubetis enim, quid de his declama-
toribus sentiam, qui in ætatem meam inci-
derunt, indicare, & si qua memoriæ meæ
non dum elapsa sunt, ab illis dicta colligere:
ut quamvis notitiæ vestræ subducti sunt, tamen non cre-
datis tantum de illis, sed etiam iudicetis. Est, fateor, iucun-
dum mihi redire in antiqua studia, meliorésque ad annos
respicere, & vobis querentibus quòd tantæ opinionis vi-
ros audire non potueritis, detrahete ipsam temporum in-
iuriam. Sed cum multa mihi ex me desideranda senectus
fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium sensum hebeta-
verit, nervorum firmitatem fatigauerit: inter ea quæ re-
tuli, memoria est, res ex omnibus partibus animi, maxime
delicata & fragilis: in quam primam senectus incurrit.
Hanc aliquando in me floruisse, ut non tantum ad vsu-
m sufficeret, sed in miraculum vsque procederet, non nego.
Nam & duo millia nominum recitata, quo ordine erant
dicta, reddebam: & ab his qui ad audiendum præceptorem
nostrum conuenerant, singulos versus à singulis datos,
cùm plures quàm ducenti efficerentur, ab ultimo inci-
piens vsque ad primum recitabam. Nec ad complecten-
da an-

da tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria: sed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem, & ætate quassata, & longa desidia, quæ iuuenilem quoque animum dissoluit, eo perducta est, vt etiam si possit aliquid prestare, tamen promittere non possit: & diu ab illa nihil repetiui. Solebat bonæ fidei esse. Nunc quia iuberis, quid possit experiar, & illam cum cura scrutabor. Ex parte enim spero bene. Nam quæcunq; apud illam aut puer, aut iuuenis deposui, quasi recentia, & modo audita sine cunctatione profert. At si qua illi intra proximos annos commisi, sic perdidit & amisit, vt etiam si sæpius ingerantur, totiens tantquam noua audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis satis sit, superest. Neque enim de his interrogatis, quos ipsi audistis: sed de his, qui ad vos vsque non peruenerunt. Fiat quod vultis: mittatur senex in scholas. Illud necesse est impetrem, ne me quasi certum aliquem ordinem velitis sequi, in contrahendis quæ mihi occurrent. Necesse est enim per omnia studia mea errem, & passim quidquid obuenerit, apprehendam. Controuersiarum sententias forte ponam pluribus locis in vna declamatione dictas. Non enim dum quæro aliquid, inuenio: sed sæpe quod quærenti non comparuit, aliud agenti præsto est. Quædam vero quæ obuersantia mihi, & iam ex aliqua parte se ostendunt non possum occupare, eadem securo & composito animo subito emergunt. Aliquando etiam seriam rem agenti & occupato, sententia diu frustra quæsitâ intempestiue molesta est. Necesse est ergo me ad delicias componam memoriæ meæ, quæ mihi iam olim precario paret. Facitis autem iuuenes mei, rem necessariam & utilem, quod non contenti exemplis sæculi vestri, prioris quoque vultis cognoscere. Primum, quia quo plura exempla inspecta sunt, plus eloquentia proficitur. Non est vnus, quamuis præcipuus sit, imitandus: quia nunquam par fit imitator auctori. Hæc natura est rei. Semper citra veritatem est similitudo. Deinde vt possitis æstimare, quantum quotidie ingenia decrescant: & nescio qua iniquitate naturæ, eloquentia se retro tulerit: quicquid Romana facundia habet, quod insolenti Græciæ aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem nostris studiis attulerunt, tunc nata sunt. In deterius deinde quoti-

die data res est: siue luxu temporum nihil est enim tam mortiferum ingeniis, quàm luxuria: siue cum præmium pulcherrimæ rei cecidisset, translatum est omne certamen ad turpia, multo honore quæstuque vigentia: siue facto quodam, cuius maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quàm ascenderant, relabantur Torpent ecce ingenia desidiosa iuuentutis: nec in vilius honestæ rei labore vigilatur. Somnus languorque, ac somno & languore turpior, malarum rerum industria, inuasit animos. Cantandi, saltandique nunc obscœna studia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum fœminis, & immundissimis se excolere munditiis, nostrorum adolescentium specimen est. Quis equalium vestrorum, quis dicam satis ingeniosus, satis studiosus, immo quis satis vir est? Emolliti, eneruesque, quod nati sunt, inuiti manent: expugnatores alienæ pudicitia, negligentes suæ. In hos nec Dij tantum mali permittant, ut cadat eloquẽtia: quam non miraret, nisi animos, in quos se conferret eligeret. Erratis, optimi iuvenes, nisi illam vocem non M. Catonis, sed oraculi creditis. Quid enim est oraculum? Nempe voluntas diuina, hominis ore enuntiata. Et quem tandem antistitem sanctiorem inuenire sibi diuinitas potuit, quàm Catonem per quem humano generi non præciperet, sed conuicium faceret? Ille ergo vir, quid ait? Orator est, Marce fili, vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in istis vultis atque expolitis, & nusquam nisi in libidine, viris, quærite oratorem. Merito talia habent exempla, qualia ingenia. Quis est, qui nunc memoriæ studeat? Quis qui non dico magnis viribus, sed suis placeat? Sententias à disertissimis viris factas, facile in tanta hominum desidia pro suis dicunt: & facerrimam eloquentiam, quia præstare non possunt, violare non desinunt. Eo libentius, quod exigitis, faciam. Et quæcunque à celeberrimæ facundia viris dicta teneo, ne ad quemquam priuatim pertineant, populo dedicabo. Iphis quoque multum præstaturus videor, quibus obliuio imminet, nisi aliquid tradatur posteris, quo memoria eorum producat. Fere enim aut nulli commẽtarij maximorum declamatorum extant: aut, quod peius est, falsi. Ita-

ſi. Itaque ne aut ignoti ſint, aut aliter quàm debeant noti,
 ſumma cum fide ſuum cuique reddam. Omnes autem ma-
 gni in eloquentia nominis videor audiviſſe. Nec Cicerone-
 nem quidem atas mihi eripuerat, ſed bellorum ciuiliũ
 furor, qui tunc totum orbem peruagabatur, intra colo-
 niam meam me contineuit. Alioquin in illo atrio, in quo
 duos grandes prætextatos ait ſecum declamare ſolitos, po-
 tui illud ingenium, quod ſolum populus Romanus par im-
 perio ſuo habuit, cognoscere: & quod vulgo de alio dici ſo-
 let, ſed de illo propriè debet, potui viuam vocem audire.
 Declamabat autem Cicero, non quales nunc Controver-
 ſias dicimus, nec tales quidem, quales ante Ciceronem di-
 cebantur, quas theſes vocabant. Hoc autem genus mate-
 riæ, quo nos exercemur, adeo nouum eſt, vt nomen quo-
 que eius nouum ſit. Controverſias nos dicimus: Cicero cau-
 ſas vocabat. Hoc vero alterum nomen Græcum quidem
 eſt, ſed in Latinum ita tranſlatum, vt pro Latino ſit. Scho-
 laſtica controverſia multo recentius eſt, ſicut ipſa decla-
 matio. apud nullum auctorem antiquum, ante ipſum Cice-
 ronem & Caluum, inueniri poteſt: qui declamationem di-
 ſtinguit. Ait enim. Declamare eſt, iam non mediocriter di-
 cere. Bene alterum putat domeſticæ exercitationis eſſe, al-
 terum veræ actionis. Modo nomen hoc prodiit. Nam &
 ſtudium ipſum nuper celebrari cœpit. Ideo facile eſt mihi
 ab incunabulis noſſe rem poſt me natam. In aliis autem
 an beneficium vobis daturus ſim, nescio: in vno accipio.
 Latronis enim Porcij, cariffimi mihi ſodalis, memoriam ſe-
 pius cogar retractare, & à prima pueritia vſque ad vlti-
 mum eius diem perductam familiarem amicitiam cum
 voluptate maxima repetam. Nihil illo viro grauius, nihil
 ſuauius, nihil eloquentia ſua dignius. Nemo plus ingenio
 ſuo imperauit. Nemo plus indulſit. In vtraque parte ve-
 hementi viro modus decrat: nec intermittere ſtudia ſcie-
 bāt, nec repetere. Cùm ſe ad ſcribendum concitauerat,
 iungebantur noctibus dies: & ſine interuallo grauius ſi-
 bi inſtabat: nec deſinebat, niſi deſecerat. Rurſus cùm ſe
 dimiſerat, in omnes luſus, & in omnes iocos ſe reſolue-
 bat. Cum vero ſe ſiluis montibuſque tradiderat, om-
 nes illos agreſtes in ſiluis ac montibus natos, laboris pa-
 tientia ac venandi ſollertia prouocabat, & in tauram

sic viuendi peruenerat cupiditatem, vt vix posset ad priorem consuetudinem retrahi. At cum sibi manum iniecerit, & se blandiendo vnde abduxerat, reuocarat, tantis viribus incumbebat in studium, vt non tantum nihil perdidisset, sed multum acquisuisse desidia videretur. Omnibus quidem prodest subinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor: & omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studij abducitur, feriarum hilaritate discutitur. Nulli tamen intermissio manifestius proderat. Quotiens ex interuallo dixerat, multo acrius violentiusque dicebat. Exultabat enim nouato & integrato robore: & tantum à se exprimebat, quantum concupierat. Nesciebat dispensare vires suas, sed immoderari aduersum se imperij fuit. Ideoque studium eius prohiberi debebat, quia regi non poterat. Itaque solebat & ipse, cum se assidua & nunquam intermissa contentione fregerat, sentire ingenij lassitudinem: quæ non minor est quam corporis, sed occultior. Corpus illi erat & natura solidum & multa exercitatione duratum. Ideoque nunquam eum ardentis impetus animi deseruit, vox robusta, sed seruida lucubrationibus, & negligentia non natura infusata: beneficio tamen larum extollebatur: & quamuis inter initia parum attulisse virium videretur, ipsa actione accrescebat. Nulla vnquam illi cura vocis exercendæ fuit. Illum fortem, agrestem, & Hispanæ consuetudinis morem non poterat dediscere: vt eunque res tulerat, ita viuere: nil vocis causa facere: non illam per gradus paulatim ab imo vsque ad summum perducere, non rursus à summa contentione paribus interualis descendere, non sudorem vntione discutere, non latus ambulatione reparare. Sæpe cum per totam lucubrauerat noctem, ab ipso cibo statim ad declamandum perueniebat. Iam vero cum rem inimicissimam corpori faceret, vetari nullo modo poterat. Post cœnam serò lucubrabat, nec patiebatur alimenta per somnum quietemque æqualiter digerere, sed perturbata & dissipata in caput agebat. Itaque oculorum aciem contuderat, & colorem mutauerat. Memoria & natura quidem felix, sed plurimum adiuta arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediscendi causa relegabat. Edidicerat illa, cum scripserat, cū id in illo magis mirabile videri possit, quod nec lente & anxie, sed eodem pene, quo

ne quo dicebat, impetu scribebat. At illi qui scripta sua torquent, qui de singulis verbis in consilium veniunt, necesse est, quæ totiens animo suo admouerint, nouissima affigant. At quorumcunque stilus est velox tardior memoria est. In illo non tantum naturalis memoriæ felicitas erat, sed ars summa, & ad apprehendenda quæ tenere debebat, & ad custodienda, adeo vt omnes declamationes suas quascunque dixerat, teneret. Iam itaque superuacuos sibi fecerat codices. Aiebat se scribere in animo. Dicebat ita vt in nullo vnquam verbo eum memoria deceperit. Historiarum omnium summa notitia: iubebat aliquem nominari duces, & statim eius acta cursu reddebat. Adeo quæcunque in animum eius semel descenderant in promptu erant. Video vos iuuenes mei, plus iusto ad hanc eius virtutem obstupescere. Alia vos in illo mirari volo. Hoc quod tam vobis mirum videtur, non operosa potest tradi arte. Intra exiguum paucissimorum dierum tempus poterit quilibet facere id quod Cyneas fecit: qui missus à Pyrrho legatus ad Romanos, postero die nouus homo & senatum, & omnem vrbanam circumfusam senatui plebem, nominibus suis persalutauit. Aut quod ille fecit, qui recitatum à poëta carmen nouum, suum esse dixit, & protinus memoria recitauit: cum hoc ille cuius examen erat, facere non posset. Aut quod fecit Hortensius, qui à Sifema prouocatus in auctione peredit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine suo argentariis recognoscentibus, ita vt in nullo falleretur, recensuit. Cupitis statim discere. Suspendam cupiditatem vestram, & faciam alteri beneficio locum. Interim hoc vobis, in quo iam obligatus sum, persoluam. Plura fortasse videor de Latrone meo vobis, quam audire desideratis, exposuisse. Ipse quoque hoc prauideram futurum, vt à memoria eius, quoties occasio fuisset, difficulter auellerer. Tamen nec his contentus ero, sed quotiens me inuitauerit memoria, libentissime faciam, vt illum totum & vos cognoscatis, & ego recognoscam. Illum vnum non differam, falsam opinionem de illo in animis hominum conualuisse. Putant enim fortiter quidem, sed parum subtiliter eum dixisse: cum in illo si qua alia virtus fuit, etiam subtilitas fuerit. Id quod nunc à nullo facti animaduerto, semper fecit. Antequam dicere incipe-

ret, sedens, quæstiones eius, quam dicturus erat, controuersia proponere, quod summæ fiducia est. Ipsa enim actio multas latebras habet: nec facile potest, si quo loco subtilitas defuerit, apparere, cum orationis cursus iudicium audientis impediatur, dicentis abscondatur. At ubi nuda proponuntur membra, si quid aut numero aut ordine excidit, manifestum est. Quid ergo? Vnde hæc de illo fama? Nihil est iniquius his qui nusquam putant esse subtilitatem, nisi ubi nihil est præter subtilitatem: & in illo cum omnes oratoris virtutes essent, hoc fundamentum tor & tantis superstructis molibus obruebatur. Nec deerat in illo, sed non eminebat. Et nescio an maximum vitium subtilitatis sit, nimis se ostendere. Magis nocent insidiæ, quæ latent. Vtilissima est dissimulata subtilitas, quæ effectu apparet, habitu latet. Interponam itaque aliquibus locis quæstiones controuersiarum, sicut ab illo propositæ sunt. Nec his argumenta subtexam, ne & modum excedam, & propositum tam meum quam vestrum, cum vos sententias audire velit, & quicquid ab illis abduxerit, molestum futurum sit. Hoc quoque Latro meus faciebat, ut amaret sententias. Cum discipuli essemus apud Marillum rhetorem, hominem satis aridum, paucissima belle, sed non vulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis suæ imputaret controuersis, & diceret, Necesse est me per spinosum locum ambulans suspensos pedes habere: aiebat Latro, Non mehercules tui pedes spinas calcant, sed habent. Et statim ipse dicebat sententias, quæ interponi argumentis cum maxime declamantis Marillij possent. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti, ut aliquo die nihil præter epichæremata scriberet, aliquo die nil præter enthymemata, aliquo die nil præter has translaticias, quas propriè sententias dicimus, quæ nihil habent cum ipsa controuersia implicitum, sed satis apte & alio transferuntur: tanquam quæ de fortuna, de crudelitate, de sæculo, de deliciis dicuntur. Hoc genus sententiarum supellectile vocabatur. Solebat schemata quoque per se quæcunque controuersia reciperet, scribere. Et putant illum homines hac virtute caruisse: cum ingenium quidem eius hac dote abundauerit, iudicium autem fuerit strictius. Non placebat illi orationem inleſere, nec vnquam recta via discedere: nisi cura

hoc aut necessitas coegisset, aut magna fuisse utilitas. Schemata negabat decoris causa inuenta, sed subsidij: ut quod palam aures offensurum esset, si palam diceretur, id oblique & furtim surreperet. Summam quidem esse dementiam, detorquere orationem, cui rectam esse liceret. Sed iam non sustineo vos morari. Scio quam sit odiosa Circensibus pompa. Ab ea autem controuersia incipiam, quam primam declamasse Latronem meum memini, admodum iuuenem, in Marillij schola, cum iam coepisset diem ducere.

Patruus abdicans.

CONTROVERSIA I.

LEX EST: LIBERI PARENTES ALANT, AVT VINCIANTVR. Thema. *Duo fratres inter se dissidebant, alteri filius erat: patruus in egestatem incidit: patre vetante, adolescens illum aluit: ob hoc abdicatus tacuit. adoptatus à patruo est. patruus accepta hereditate locuples factus est. egerre coepit pater. vetante patruo, aluit illum: abdicatur.*

PRO ADOLESCENTE. PORCII LATRONIS. Quid mihi obiicis? Puto luxuriam. Quicquid vnquam immodesta largitione effudimus, id omne consumebatur in alimentum duorum senum. Cum vetaret me pater, aiebat: Ipse mihi cum egerem, alimenta non dabat. Eo iam perductus erat, ut omnem spem vltimorum alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum. Ecce oppressit incrementem. Quid acturus es? pluris tibi frater efferendus quam alendus est. Quis rogatus est? fratrem tam locuples frater alere non potest? Miserrimus senex diuitias suas, & iam extremum blandimentum in stipem perdidit. Ipse, inquit, me non aluit. Imitationem alienæ culpæ innocentiam vocas? Nec eo quidem æstimas, quanta ista crudelitas sit: quod si quis fratrem non alit, nec à filio quidem alendus est? Quid adoptionem iactas? Tunc ad te veni, cum haberem diuitem patrem. Parcius quæso fratres. Iudices habemus deos. Scis tuto te facere, etiam si abdicaueris, alam. Fatendum est crimen meum, tardius misertus sum. Iterum do pœnas: egeo. Parentibus meis, cum in cetera odium sit, tantum in meam notam conuenit. O felix spectaculum, si vos in gratiam

possum reducere, faciam hoc, quod vultus quoque vestri hortantur. Surgite patres, adeste iudices. alter mihi ex parentibus seruatus, alter seruandus est. porrigite mutuas manus in gratiam, me fœderi medium pignus addite. Inter duos contententes, melius elidat. Ergo fame morientem videbo, per cuius cineres iuraturus sum? Omnis instabilis & incerta felicitas est. Quis crederet iacentem supra crepidinem Marium, aut fuisse consulē, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto? tanquam modo non sit qui illum vidit. Quid non timendum felicibus putas? quid desperandum infelicibus? **IUNII GALLIONIS.** Ego indicabo, cur me abdicēs: tu indica cur adoptaueris. Quædam accedūt noua. Et quidem noua. Illud non miror, quod misericordia obiicitur. Illud miror, quod hic obiicit. Sic enim me gessi, vt hoc crimine duos patres obligarem, vterque me amat, vterque ali miser desiderat, vterque prohibet. Nec secum, nec mecum fortuna bene conuenit. Componite aliquādo bonos quidem, sed contumaces viros. Vter discordiæ causam præbuerit, nolite à me exigere. Vterque patruus est, vterque pater est. Transit ad istu n fratris sui & fortuna & animus. Misericors sum. Nō mutassem patrem, si naturam mutare potuissem. **P. ASPRENATIS.** Fortuna est lex, præstare quæ exegeris. Miserere. Mutabilis est casus: dederunt victis terga victores: & quos prone xerat fortuna, destituit. Quid referam Marium, sexto cōsulatu Carthagine mendicantem, septimo imperantem? Nec circa plura instabilis fortunæ exempla te mittam, vide quis alimenta rogetur, & quis roget. **OTHONIS IUNII.** Pater timo mutationem, & ille nihil prius ex bonis quàm filium perdidit. **ARELLII FVSCI.** Pater ecquid aperis mi penates tuos? Non sum hospes grauis, vnum senem adduco, hoc tibi vitio pater placui. Venit ignotus senex, volo transire iacentem, per patrem rogat. Ergo aliquis peribit fame, qui filium suum optat superstitem? Quid hoc esse dicam, quod me tam periculose abdicant? quod totiens isti fortunam mutant, quotiens ego patrem? Redite in gratiam. Inter funestas acies armata: manus in fœdus porriguntur. Perierat totus orbis, nisi iram finiret misericordia. Aut si tam pertinacia placent odia, parcite. Iactatus inter duos patres, vtriusque filius, semper tamen felicioris abdicatus: positus

positus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt, abdicant: mendicant, qui non alunt. Illud tamen pater deos testor, diuitem te relinquo. **CÆSTII PII.** Tali me operi præparaueram. volebant fratres in gratiâ reducere. at nisi impetrauero vt boni fratres sint, impetrabo ne mali patres sint. Vterque me amauit. vterque pro me vota fecit: quantum est, dixerit, vterque me aluit? **Quæ** causa fuerit discordiæ, nescio. Timeo, ne iste prior egere cœperit. **Quid** obiicis pater? Hoc tu obiicis? scio quendam in hac ciuitate propter istud crimen adoptatum. Frater me, inquit, alere noluit. Inuenisti quo possim me defendere. Possum liberos tollere, vt præ meis oculis narrem auum illorum fame perisse? Non fefelli, qualis essem, sciuisti, & cum adoptares. Bis abdicatus sum. volo vtrunque causam meam agere, neutrum pro me volo. adsit mihi alius. semper causa mea habebit aduocatum patrum, aut patrem. Alter alterum amet: vterque me amabit. Vis illum veras poenas dare? sentiat, quam bono fratri iniuriam fecerit. **POMPEII SILONIS.** De patre bene quod eum per etatem nosse non possum: sed habet & ille beneficiû meum, duos eius filios alui. Surge infelix senex, quid putatis illum flere? quod eget? imo quod abdicauit, quod aluit. **ARGENTARII.** Vides enim, liberalis in domo tua esse cœpi, ille propter me duxit vxorem, cum fortasse iuuenem adoptare posset: **Hęc** abdicantis fuere verba: I ad illum, quem magis amas, quam patrem. Non omnibus imperiis patendum est: nihil interim noui facio: scis me & priori patri non paruissè. Venit demissa barba, capilloque deformi, non senectute, sed fame membris trementibus, semesa & tenui atque elisa ieiunio voce, vt vix exaudiri posset, introrsum conditos oculos vix alleuans: Alui. quomodo, queritis? quomodo istum. **CORNELII HISPANI.** Putate me hodie non abdicari, sed adoptari. Volo quendam futura prædicere patri. Hic quem vis adoptare, inimicum patris sui inuito patre aluit: reliquit æquo animo beatam domum vt cum mendico viueret. Noueris oportet hoc eius vitium. ad præstandam calamitosi misericordiam contumax est. Habeo quod de hoc vitio queri possim: hoc enim patrem, hoc patrum perdidit. Quam multi patres optant similem filium! Bis abdicor. Homo est: nõ vis ali hominem? cuius est: non vis ali ciuem? amicus est: non vis ali

amicus? propinquus est: non vis ali propinquum? sic peruenitur ad patrem: homo est, ciuis est, amicus est, propinquus est. Ergo non erit vitium porrexisse stipem, nisi dixerit, pater est? **VIBII CALVI.** Circuibo tecum pater, aliena limina: ostendam omnibus, & me qui alimenta dedi, & te qui negasti. **ROMANI HISPONIS.** Scio pater, melius esse quod tu dicis: Istud ego si possem, nunquam abdicatus essem. **Fator** vitium meum: hoc quoque prior in me emendare valuit pater, nec potuit. Impulisti me in fraudem, qui me abdicabat, aiebat. Non oportet fieri, tu dicebas, Oportet: tibi credidi. Non dedit, inquit, mihi alimenta. defuerunt tibi? Quisquis alimenta à mendico rogatus est, nihil amplius quam iter ei monstrat. Vnde ad fratrem, i ad filium, iam quidam nobis eandem fortunam precantur. Crede mihi, sacra populi digna est. **ALBVTII SILI.** Tollite vestras diuitias, quas huc atque illuc incertæ fortunæ fluctus appeller: redite in gratiam: innocens sum.

PARS altera VALLI SYRIACI. Crescere ex mea profuit inuidia; sequemur senes quo vocat ambitio iuuenilis, & concionem illi præbebimus, melius se potest iactare quam defendere. Ecquid iustus metus meus est? ne hereditæ ingratum scribam, inimicum relinquam. Inter cætera, quæ mihi cum inimico patior esse communia, & hoc est: infelicissimam & tristissimam ambo egimus vitam, excepto vno, quod alter alterum egentem vidimus, immo fecimus. Adice istis verborum contumeliis, Ad cælum manus sustulit, fassus se huius spectaculi debitor: & tunc primum fratri vitam precatus est. Lætitiâ patrimonij parvi, vt ex tantarum calamitatum stupore nullam percepi nisi quod isti daturus eam omnia, illi negaturus. Liquet nobis Deos esse. Qui non aluit, eger: qui in domum suam fratrem non cepit, in publico manet. Equauit iam potentiam meam cum illius potentia fortuna: nisi quod hæc prior facere non possum. Adoptauit te, cum abdicatus es. cum abdicas, ab dico. **VIBII FVRII.** Cum egeres, aiebam: Satis se vindicauit, quod à dispensatore locupletis inimici, confors modo omnis fortunæ diurnum petat. **MARILLII.** Ille autem audebit rogare, qui mori mallet, quæ verba sua sibi dici? Multis debeo misericordiam: à multis tuli: quisquis est qui me vlla calamitate similem effingit, perinde habebō, ac si gradu cognationis attingat. Scio
quana

quàm acerbum sit, supplicare exteris: scio quàm graue sit, repelli à domesticis: scio quàm graue sit, quotidie & mortem optare, & vitam rogare. Etiam si tu non odisti eum qui mihi fecit iniuriam: ego odi eum, qui fecit tibi.

DIVISIO. Diuisio controuerfiarum antiqua simplex fuit: recens vtrum subtilior, an tantùm operosior, ipsi estimabitis: ego exponam quæ aut veteres inuenerunt, aut sequentes astruxerunt. **LATRO** alias quæstiones fecit: diuisit in ius & æquitatem, an abdicari possit, an debeat. sic quærit, an necesse fuerit illi patrem alere, & ob id abdicari non possit, quod fecit lege cogente. Hoc in has quæstiones diuisit: An abdicatus non desinat esse filius: an is desinat qui non tantum abdicatus, sed etiam ab auo adoptatus est, etiam si filius erat: an quisquis patrem non alit, puniatur, tanquam æger, vincetus, captus: an aliquam filij lex excusationem accipiat: an hoc accipere potuerit: an abdicari debeat. Per hoc quæsiuit, an etiam si ille indignus fuit qui aleretur, hic tamen rectè fecerit qui aluit: deinde, an indignus fuerit qui aleretur. Noui declamatores Græcis auctoribus adiecerunt primam illam quæstionem, An adoptatus abdicari possit. hac Cestius vsus est. adiecit quæstionem Gallio alteram, An abdicari possit iam adoptatus, ob id vitium, quod antequam adoptaretur, notum fuit adoptanti. hoc autem ex æquitatis parte pendet, & tractatio magis est quàm quæstio. **GALLIO** quæstionem primam Latronis duplicauit sic: Licuit mihi alere, etiam te vetante: deinde non licuit non alere. In priori parte hoc vindicauit, non posse filium ob id abdicari, quòd esset suæ potestatis: nulli autem interdici miser cordiam. Quid si flere me vetes, cum vidi hominem calamitosum? quid si vetes propter aliquod honestum factum periclitanti fauere? affectus nostri in nostra potestate non sunt: quædam enim iura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt. Quamuis filius familiæ sum, licet mihi & stipem porrigere mendico, & humum cadaueri. Iniquum est, collapsis manum non porrigere: commune hoc ius generis humani est. nemo inuidiosum ius postulat, quod alteri profuturum est. **LATRO** illud vehementer pressit. Non feci ratione, affectu victus sum, cum vidissem patrem egentem, meus non constitit mihi: quid retueris, nescio. Hoc

aiebant non esse tractandum tanquam quaestionem: esse tamen potentius quam ullam quaestionē. **FVS CVS ARELLIVS**: Pater hoc mouit in ultimo, tanquam quaestionem: Putaui te, tanquam veteres, nihilominus velle ali fratrem. Vultu verabas, aut mihi ita videbaris. **CESTIVS** audacius: Non fuit contentus dicere, Putaui velle te, adiecit, Voluisti, & hodie quoque vis: & sua figura dixit omnia, propter quā velle deberet. Quare ergo abdicas? puto, indignaris preceptum tibi officium.

COLOR. LATRO colore simplici pro adolescente, habere non quod excuset, sed, quo gloriatur. Non potui, inquit, sustinere illud durum spectaculum. Offensam mihi putas tantum excidisse: mens excidit, non animus mihi constitit: non in ministerium sustinendi corporis succurrunt pedes: oculi subita caligine obtorpuerunt. Alioquin ego, si tunc meae mentis fuisset, expectassem dum rogaret? **FVS CVS** illum colorem introduxit, quo frequenter uti solebat, religionis. Mouet, inquit, me natura, mouet pietas, mouet & humanorum causa; & tam manifesto approbata exemplo veritas. Stare ante oculos fortuna videbatur, & dicere talia: Hi sunt, qui suos non alunt. **ALVTIVS** hoc colore. Accessit, inquit, ad me pater, nec summissis verbis locutus est: non rogauit, sed, quomodo agendum erat cum filio, alere me iussit. Recitauit legem, quam ego semper scriptam etiam patruo putaui. Deinde dixit, Praestiti non quantum patri praestare debui, sed quantum veranti surripere potui. **BLANDVS** colore diuerso. Venit subito deformis squalore, lacrymis. O graues fortuna vires tuæ. Ille diues modo superbius rogauit alimenta, rogauit filium suum, rogatum abdicatum suum. Interrogas, quā diu rogauerit? ne diu istud nefas patiantur, ut diu rogauerit: diutius tamen quā tu. Quaritis, quid fecerit? quod solebat. **SILO POMPEIVS** hoc colore. Mouet, inquit, me, quod nihil suo iure, nihil pro potestate, quod nunquam patruus accessit: ego vero nō expectaui verba, non preces: complexus sum, & osculatus patrem, dedi alimenta. hoc vnum crudeliter feci, quod dixi fratrem dedisse. Non alere, sed exprobrare visus sum. **TRIARIUS** hoc colore. Timui, inquit: si non aluisset, ne abdicaret à patre: sciebam quomodo illi placuissem. **ARGENTARIVS**
hoc

hoc colore. Accessit, inquit, ad me pater obrutus sordibus, treniens deficientibus membris : rogauit alimenta. Interrogo vos, iudices, quid facere oporteat ? nam istum non interrogo. Scit quid facturus sim. Nam patrem ut alteri pari faciam iniuriam, alteri inuidiam. Cum vetuisse me alimenta præstare, si qua est fides, non putauit illum ex animo vetare. lenocinatur, inquam, gloriæ meæ, ut videar etiam prohibitus aluisse. **MARILLIVS** nouo colore egit. Cecidit in pedes meos senex, squalidus barba capilloque, mouit, inquam, nescio quis iste misericordiam meam, alleuauit, cum ignorarem quis esset : vultis repellam, quod pater est ? **CÆSTIVS** hoc colore. Hæc mecum cogitauit. Patrem meum egentem video : frater nec miseretur, nec præstat alimenta, hoc est, inquam, noui vitij, eripere filio officium. Sciebam hanc fortunam meorum, has iam meas esse partes. Hoc peccauit, quod non vltro ad patrem accessi. sed aiebam, Nolo quicquam amplius præstare, quam illi præstiti. Expectaui, donec patruus ad me veniret : & nunc expectabo. Venit ad me pater, quid debui facere ? perducerem illum ad patruum ? non feci, merito irascitur. Potuit enim, si aluisset, leuare quidem fortunam fratris, sed causam aggravare. **BYRBONIS** colorem non approbat **Latro** : præstitisse se dixit exiguum, tantum quo spiritum posset producere. & dum descripsisset pallorem eius & maciem adiecit, Apparet illum ab inimicis alii. Hunc colorem cum improbarer **Latro**, hac sententia vsus est : Non est, inquit, abdicato quiddam ex gloria sui criminis detrahendum. **HISPANVS** hunc colorem venustius. nam & miserationi eius qui benignissime alit, adiecit aliquid : & pietati suæ nihil detraxit. **Quomodo**, inquit, illum alo ? Exiguos furtiue cibos mitto : & si quid de mensa mea detrahere potui, famelico seni porrigo. Non credis : quia scis quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte que durior est, vltro aiebat hunc sequendum, ut grauissimarum iniuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. **Thyesteo** more aiebat, patrem non irasci tantum debere, sed fugere. Ipse in declamatione vsus est summis clamoribus, illo versu tragico : **Cur fugis ? fratrem scit ipse.** Hunc colorem securus **SYRIA CVS** **Pallius** durum sensum videbatur non due posuissa in nar,

ratione sic. Infelicissimam ambo & tristissimam egimus vitam, excepto quod alter alterum egentem videbimus. Et que efficaciter videbatur odium expressisse fraternum, hac sententia: Vos iudices audite, quam valde egerim: fratrem rogavi. Hanc partem memini apud Cestium declamari ab Albio Flauo, ac quem audiendum me fama perduxerat: cui cum prætextatus esset, tantæ opinionis fuit, vt P. Romano puer eloquentia notus esset. Semper de illius ingenio Cestius & prædicauit, & timuit. Aiebat tam in mature magnum ingenium non esse vitale: sed tanto concursu hominum audiebatur, vt raro post illum auderet Cestius dicere. Ipse omnia mala faciebat ingenio suo: naturalis tamen illa vis eminebat: quæ post multos annos tamen desidia obruta, & carminibus eneruata, vigorem tamen suum tenuit. Semper autem eloquentiam eius commendabat aliqua res extra eloquentiam. In puzro lenocinium erat ingenij, ætas: in iuuenē, desidia. Hic cum declamaret partem abdicantis, hanc summis dixit clamoribus sententiam. **ALBII.** Quis es tu, qui de facto fratrum sententiam feras? Ille tunc peccauit: tu nunc peccas ad te arbitrum: odia nostra non mittimus: iudices habemus deos. Et illam sententiam: Audiuimus fratrum fabulosa certamina, & incredibilia, nisi nos fuissetis: impias epulas, detestabili patricidio furuum diem. Hoc vno modo iste frater à fratre ali meruit. Quam innocenter me contra patricidium vindico? filium illi tuum reddo. **CESTIVS** hunc colorem tam strictum non probauit, sed dixit temperandum esse: & ipse hoc colore vsus est, quem statim à principio induxit. Miratur aliquis, quod cum duo grauissimam acceperimus iniuriam, ego & filius, ego solus irascor: non est quod quisquam miretur. iam filio satisfactum est. Debuisti me rogare, vt ipse præstarem: debuisti illum ad me perducere: debuisti reconciliationem tentare, non famam pietatis ex nostra captare discordia. Fortasse, ego cum egerem, fratrem rogassem, si tum non fuisset. fortasse ille me rogasset, si tu non fuisset. poterat nobis conuenire, si non fuerit in medio. quem potius miseri contumaces rogent. **HERMAGORAS** in hac controuersia transit à proœmio in narrationem eleganter, rarissimo quidem genere, vt in eadem re transitus esset, sententia es-

set,

set, schema esset : sed vt Latroni placebat, schema quod vulneret, non quod titubet. Ex altera parte transit à pro-
 cœmio in narrationem GALLIO, & ipse per sententiam sic
 Quidni filium mihi nolim cum isto communem esse, cum
 quo vtinam communem nec patrem habuissem? DIO-
 CLES CARYSTIVS illum sensum à Latinis iactatum di-
 xit breuissime, rarissimo genere, quod sententiâ verbis con-
 sumatur. nec enim paucioribus potest. EVCTEMON leuis
 declamator, sed dulcis, dixit noue & amabiliter illum æ-
 que ab omnibus vexatum sensum, quo reconciliatio fra-
 trum tentatur.

CONTROVERSIA II.

Sacerdos prostituta.

LEX. SACERDOS CASTA È CASTIS, PVRA È PV-
 RIS SIT. Thema. *Quadam virgo à piratis capta veniit:
 empia à lenone & prostituta est. Venientes ad se exorabat
 stipem militem qui ad se venerat; cum exorare non posset,
 colluctantem & vim inferentem occidit. accusata, & absolu-
 ta, remissa ad suos est: petit sacerdotium. Contradicitur.*

CONTRA PVELLAM. PORCII LATRONIS. Sacer-
 dos nostra adhuc in lupanari viueret, nisi hominem occi-
 disset. Inter barbaros quid passa sit, nescio: qui pati po-
 tuerit, scio. Sacerdoti ne purus quidem contigit dominus.
 Absint ex hoc foro lenones, absint meretrices: ne quid pa-
 rum sanctum occurrat, dum sacerdos legitur. si nihil aliud,
 certe osculatus est te; quisquis puram putabat. O egre-
 gium pudicitiaë patrociniû: militem occidit. At hercu-
 les lenonem non occidisti. Deducta es in lupanar, accepi-
 sti locum, pretium constitutum est, titulus inscriptus est:
 hætenus in te inquiri potest. Ceterum nescio quid cellu-
 lam & obscœnum lectulum voces. De pudicitia sacerdotis
 hic quæritur. Nemo inquit, mihi virginitatem eripuit, sed
 omnes quasi erepruri venerunt, sed omnes quasi eripuissent,
 recesserunt.

Quo mihi sacerdotem, cuius præcaria est castitas? cum
 ex illo lupanari cruenta fugeres, si qua tibi de amissis

Si mater tua prostitisset, tibi noceret: propter te liberis tuis sacerdotium non daretur. **FVLVII SPARSII.** Quid inclusa feceris, nec querere debemus, nec scire possumus. **CORNELII HISPANI.** Occidisti hominem. quid respondes? vim afferebat mihi. Puto, sacerdoti pro libertate vota facienda sunt: captivæ mandabitis? Pro pudicitia vota facienda sunt: prostituta mandabitis? Pro militibus vota facienda sunt: isti mandabitis? Id enim deerat, ut templa eas reciperent: quas aut carcer, aut lupanar eiecit. **MARILLII.** Ut sciamus illam apud lenonem fuisse, blanda est: ut sciamus apud piratas, cruenta est. Nemo, inquit, me attingit. domi lenonis rationes captura conueniet. Age, si quis venit pertinax? age, si quis hoc ipsum concupivit quod virgo eras? age si quis, ne negare posses, ferrum appulit? **P. VINITII.** Eam sacerdotem facite, quæ aut honeste maneat, quod semper fuit; aut poenam sentiat, si esse desierit. Cuius audaciæ es puella? etiam si nobis non timeremus, tu tibi metuere deberes. Aliter deorum numini subiecta vniuscuiusque conscientia est, aliter nostræ æstimationi. Nos tantum quæ feceras palam, vidimus illi, etiam quæ secreta sunt. Indignam sacerdotio dicerem, si transisses per lupanar. Procedente hac licitor submovere iubebitur? huic prator via cedit? summum imperium consules cedent tibi? Quæcunque meretrix prostrata fuit, fugiet? Fas sacerdoti non esset, ancillam tibi similem habere: fieri te sacerdotem fas erit? Nam quod ad sortem pertinet, ne reliquæ virgines contaminarentur, hæc segregata est, castam te putas, quia iniusta meretrix es. Nuda in litore stetit ad fastidium emptoris: omnes partes corporis & inspectæ & contrectatæ sunt. Vultis actionis exitum audire? vendit pirata, emit leno, excipitur nihil. Eo deducta es, ubi tu aliud honestius nihil facere potuisti, quam mori. Qui stipem rogasti, sacerdotium rogas? Fortuna, inquit, hoc me coegit pati: misereri debent omnes mei. Et ego misereor tui, puella: sed non facimus miserandas sacerdotes. non est apud nos maximus honor vltimorum malorum solatium. **MENTONIS.** Honorem habitum artibus maestatiq̃ue velim vestræ, quod necesse est in hac causa nominare lupanar? lenonem, meretricios quæstus, homicidium, Quis credat? Inter hæc sacerdos quæritur.

At ms

At mehercules futuræ sacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis vestræ summa notitia est, quod prostitit: summa virtus, quod occidit: summa felicitas, quod absoluta est. Non potest in ea sperari sacerdos, in qua sperari meretrix potest. Aliis oculis virginem leno æstimat, aliis pontifex. **BLANDI.** Virgo sum, inquit. interroga, si dubitas, archipiratam: interroga gladiatorem, an rogatus virginitati pepercerit. Non refello, dum scias clausa esse testibus tuis templa. In auctione nemo voluit liceri, ut enotuit, feruisse piratis? non videbatur iste virginis vultus, ista constantia, & ne armatum quidem timens audacia. **ARRELLII FVSCIPATRIS.** Ne metuas puella, pudica es. sed sic te viro lauda, non templo. meretrix vocata es. in communi loco stetit, superpositus est cellæ tuæ titulus, venientes recepisti. Cetera, etiam si in communi loco essem, tamen potius tacerem. **POMPEII SILONIS.** Excipitur meretricum osculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis confringitur. Aduertite aures petituræ sacerdotium, dum reliqua narro; nihil ad vos deferam dubium, nihil audietis, nisi quod vicina ciuitas vidit. Tu sacerdos? quid? si tantum capta? quid si tantum prostituta? quid si tantum homicida? quid si tantum rea fuisses? **ROMANI HISPONIS.** Nunquid hoc negas, coluctatam te tamen cum viro? quem in illa volutatione necesse est prius super te fuisse. Adiciebat **ZENO**, merito occisum militem. Plus ausum, quam in prostitutam licebat. Exorasti populum. Nunquid & lenonem? nunquid & piratam illum, quem non poteras occidere? **ARGENTARI.** Armatum, inquit, occidi. Quid inenmis gloriatur homicidio eius, quem nescio an sero occiderit? **CESTII PINARRATIO.** Ita domi custodita est, ut rapti posset: ita curæ fuit suis, ut rapta non redimeretur: ita raptæ pepercere piratæ, ut lenoni venderetur: sic emit leno, ut prostituert: sic venientes deprecata est, ut ferre opus esset. Coniecturam in vrnam nomen eius non exiit, sed eiectum est. tempus erat nos sortiri, vrna purgata est. Stetit puella in lupanari, ut nemo te violauerit: locus ipse violauit. Stetit cum meretricibus, stetit sic ornata ut populo placere posses, ea veste quam leno dederat. Nomen tuam pendit in fronte: pretia stupri accedat.

pisti, & manus, quæ diis dura erat sacra, capturas tulit, cum deprecaberis intrantis amplexus, ut omnia alia impetraris, osculo rogasti. Ancilla ex lupanaribus sacerdoti non emantur: coram sacerdote obscenis homines abstinent. Non sine causâ sacerdoti licitor apparet, occurrenti tibi meretricem submouisset. Non est credibile, temperasse à libidine piratas, omni crudelitate effertos, quibus omne fas nefasque lusus est, simul terras & maria latrocinantibus, quibus in aliena impetus per arma est: iam ipsa fronte crudeles, & humano sanguine assuetos, præferentes ante se vincula, & catenas grauiâ captis onera. A stupris remouere potuisti, quibus inter tot tanto maiora scelerâ, virginem stuprare, innocentia est? Sed lupanar excipit omnes: sordida iniuriosaque turba huc influit, nec quisquam eo ut iudicet, venit. At omnes fauere fabulis tuis, at omnibus persuasum est. Nemo in tanta euniorum redeuntiumque turba inuentus est, qui fortunæ tuæ vellet illudere? Ergo tu cum tam innocens quam dicis, ista passa es, credis deos esse? nihil, inquit, passa sum. hoc satis est nupturâ, sacerdoti parum. Vbi adhuc fuisti? discede, ignota es: discede, nimirum nota es. P. ASPRENATIS. Contradico, non inimicitii cuiusquam impulsus. Quod enim odium, quæ inimicitia cuiusquam esse possunt, quam nemo civium suorum norat antequam prostitit? Mouet me respectus omnium virginum, de quibus hodie grauis fertur sententia, si in ciuitate nulla inueniri potest, neque meretrice castior, neque homicida purior. Piratæ te inuiolatam seruauerunt? à sacerdote se non abstinuisset pirata, leno, mango. De sacerdotis pudicitia his sponsoribus credendum est? Iaculisti in piratæ myoparone: contrectata es alicuius osculo, alicuius amplexu. An melius pirata seruauit, quam pater? Conuersata es diutius inter humano sanguine delibutos: inde est profecto quod potest hominem occidere. Proclama ingenuam esse te. quid expectas? cum in lupanar veneris, iam tibi omnia templa præclusa sunt. Conferuarum oculis inquinatur, inter ebriorum conuiuatum iocos iactatur, modo in puerilem, modo in muliebrem habitum composita. istinc ne patri quidem redimenda es. Nulla satis pudica est, de qua quaeritur. Non lege-

rem

rem te sacerdotem, etiam si sacerdoti seruisses. Virginem esse sacerdotem nostram, cui credimus? meretrici, lenoni, piratis? hæc enim testium summa est. Castigationem ex pontificis maximi arbitrio meruerat sacerdos, si te è lupanari redemisset, Conuenit omnis libidinosorum turba, & concurrit ad meretricem nouam. Illud certè fateberis, pudicitia tua precaria est. Tot intrauerunt cellam tuam gladiatores, tot iuuenes ebrij, & omnes ante militem inermes. Ego illam dico prostitisse: ille te dicit etiam mendicasse. Pudicitiam sacerdotis meæ etiam carnifici debeo. **IVNII GALLIONIS.** Ambitiosa lex est ad sacerdotium notæ non sanctitatis tantum, sed felicitatis admittit. Inquirat in mores, in corpus, in vitam, Vide tu quemadmodum tam morosæ legi satisfacias. Capta es à piratis: inter seruos, inter homicidas, in illis myoparonis angustis spatata es. Viderimus quid in te audire potuerit feritas hostium, libido barbarorum, licentia dominorum. Certum habeo, Iudices, cum hanc feritatem barbarorum audiatis, fauetis illi, vt quàm primum mutet seruitutem. Sic istam seruauerunt piratæ, quemadmodum qui lenoni essent vendituri. Stare in illo ordine, ex eadem vesci mensa, in eo loco viuere, in quo etiam si non patiaris stuprum, videas. Aliquis fortasse inuentus est, quem hoc ipsum iritarèt, quod rogabas. Ipse autem leno pepercit? Ignoramus istos: quibus vel hoc in eiusmodi quæstu præcipue placet, quod illibatam virginitatem decerpunt. Seruauit te leno quam prostituturus erat in libidinem populata est. Sic leno tanquam nos castam è castis. Omnes, inquit, exorauit. Si quis dubitat, an meretrix esset, audiat quàm blanda sit. Hæstisti in complexu: osculo pacta es, vt felicissima fueris: pro pudicitia impudice rogasti. Quid faciam mulieri in crimina sua desilienti? Cum dico, Vim passa es: Occidi, inquit. cum dico, Hominem occidisti: Inferebat, inquit, vim. Sacerdos nostra stuprum homicidio, homicidium stupro defendit.

DIVISIO. LATRO in has quæstiones diuisit: An per legem sacerdos fieri non possit: & si lex illi non obstat, tamen sacerdotio indigna sit. An lege prohibeatur. in hæc duo diuisit: An casta sit, an pura sit. An casta sit, in hæc diuisit: Vtrum castitas tantum ad virginitatem referat

tur, an ad omnium turpium obscœnarumque rerum estimationem. Pura enim virginem quidem esse te, sed contractam oculis omnium, etiam si citra stuprum, cum viris volutatam. Es casta talis, qualis videri potest, cui lex nocere vult matrem quoque incestam. Si ad virginitatem tantum referetur castitas: An hæc virgo sit. Aiebat **APOLLONORVS** quidem placere, si fixa esset, hæreat & tuta: sed hic non repugnare controuersiam huic suspicioni. Non enim potitur adhuc virgine: & multa sunt propter quod credibile sit non esse. Illi adiciebat: Denique etiam si non effecero, vt credant iudices non esse virginem: consequar tamen, vt non putent dignam sacerdotio, de qua dubitare potest, an virgo sit. An pura sit, in hæc diuisit. An etiam si merito occidit hominem, pura tamen non sit homicidio coinquinata: deinde, An merito occiderit hominem innocentem, vt corpore prostituto volentem. Absoluta est, ostendit non puram se esse, sed, curam. An idonea sit, in tractationes quas quisque vult diuisit: An idonea sit tam infelix vt caperetur, vt veniret lenoni potissimum, vt prostitueretur, occidere hominem cogere- tur, vt causam diceret. **CESTIVS** etiam alius petit, & obiicit, quod tam vilis suis fuisset, vt non redimeretur. **SILIO POMPEIVS** dum præceptum sequitur, quo iubemur, vt quotiens possumus de omnibus legis verbis, controuersiam faciamus, illam quætionem mouit, **CASTÆ CASTIS**: Lex inquit, **E CASTIS** cum dicit, hoc non tantum ad parentes refert, sed ad omnes quibuscum versata est virgo. Non enim adicit, **E CASTIS PARENTIVS**: sed, **E CASTIS**, vult illos à quibus virgo venit, castos esse. Intelligo, inquit, sub hoc verbo multa. Castis cum dicit penatibus, tu ex incestis venis: intelligo castis disciplinis, tu ex obscœnissimis venis. quid enim didicisti? & quæcumque hoc loco dici poterant. Idem & in illa parte fecit, **PVRÆ PVRI**. **HISPO ROMANVS** accusatoris vsus pugnacitate, negauit puram esse, non ad eam hoc referens, sed ad corpus: tractauit impuram esse, quæ osculum impuris dederit, quæ cibum cum impuris cepit. **ALBVTIVS** figuram diuisit in controuersiam, Dixit enim: Putemus tres sacerdotium peteretiam, quæ capta est: alteram, quæ prostituta: tertiam,

quæ hominẽm occidit. Omnibus nego : & sic causam contra singulas egit. FVSCVS ARELLIVS sic diuisit. Probabo indignam sacerdotio : primum, etiam si pudica sit : deinde, quia nescimus an pudica sit : nouissimè, quod non sit pudica.

COLOR. FVSCVS pro puella colorem hunc introduxit. Voluerunt Dij immortales in hac puella vires suas ostendere, vt apparet, quam nulla vis humana diuinis resisteret : magis putauerunt miraculo esse in captiua libertatem, in prostituta pudicitiam, in accusata innocentiam. LATRO dixit : aliqua capta felicior fuit, nulla fortior. MARILLIVS cum descripsisset dignationem puellæ magnam fuisse, altius quiddam superbiusque vultu ipso præferentem, hanc adiecit sententiam, quam solebat mirari Latro, immo (vt ipse aiebat) exosculari ; Narrare sane omnes tanquam ad prostitutam venisse, dum tanquam à sacerdote discesserint. ALBVTIVS dixit : Nescio quis fero & violento animo venit, ipsis credo diis illum impellentibus vt futuræ sacerdotis non violaret castitatem, sed videret : prædixit illi, abstineret à sacro corpore manum. Non est quod audeas lædere pudicitiam, quam homines seruant, dij expectant. Cruente & in perniciem cruenta tuam, hæc, inquit arma, quæ nescis tenere pro pudicitia : & raptum gladium in pectus piratæ sui torfit. Hoc factum eius ne lateret, eisdem diis immortalibus fuit curæ. Accusator eius inuentus est, qui iudici eius in foro testimonium redderet. Nemo credebat occisum virum à femina, iuuenem à puella, armatum ab inermi. maiora videbantur, quam vt possent credi sine deorum immortalium auxilio gesta. CESTIVS. timuit se in narrationem dimittere, sed illam transcucurrit : hoc dixit, in sacerdote futura maxime debere æstimari, pudicitiam, innocentiam, felicitatem. quam pudica sit, miles ostendit : quàm innocens, iudex : quam felix, reclusus. Etiam habemus quandam prærogatiuam sacerdoti ab ipso numine datam, licet isti obiiciatur illi fuisse captiuam, lenoni postea seruasse, causam nouissime dixisse : inter tot pericula non seruassent illam dij, nisi sibi. ARGENTARIVS illud in narratione dixit. Accusator in hoc maxime premebar ream, & aiebat occisum esse intra verba, antequam vim afferret. SILO ROMPEIVS hac figura narrauit. Eam vobis sacerdotem

promitto, quam incestam nulla facere possit fortuna. Potest aliquid seruitus cogere: seruiti & barbaris & piratis: inuiolata apud illos mansit. Potest aliquam corrumpere prolapsi in vitia seculi prava consuetudo: etiam matronarum notum in libidine magisterium. licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit, fuit in loco turpi, probrose leno illam prostituit: populus adorauit: nemo non plus ad seruandum pudicitiam contulit, quam ad violandam attulerat. Multum potest ad rectum quoque pudici animi propositum: hostis gladio non succumbet: immo, si opus fuerit, pudicitiam vindicabit. Incredibilem video in puella rem promittere: iam praestitit. Adolescentem misericordis populi beneficium polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illam accusaret caedis, absoluta est. ne qua vobis posset esse dubitatio, quae ventura erat ad sacerdotium an pura esset, an integra: iam indicatum est. TRIARIUS dixit: Negat se puella fecisse. Negat illum suis manibus caecidisse. Altior, inquit, humana visa est circa me species eminere, & puellares lacertos supra virile robur atollere. quicumque estis dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum miraculo voluistis emergere, non ingratae puellae opem tulistis. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. ALTERIUS partis color nihil habet difficultatis. apparet quas proposui. dicendum est in puellam vehementer, non sordide, non obscene. Sordide BASILIUS, qui dixit: Extra portam istam virginem. &, Ostende istam aëginosam manum. VIBIUS RUFUS, qui dixit: Redoles adhuc fuliginem fornicis. Obscene, quemadmodum MYRRHEDIUS rhetor, qui dixit: Vnde scimus, an conuenientibus pro virginitate, alio libidinis genere deci lerit? Hoc genus sensus memini quendam praetorium dicere, cum declamaret controuersiam de illa quae egit cum viro mala tractationis, quod virgo esset, & damnauit: postea petiit sacerdotium. Nouimus, inquit, istam maritorum abstinentiam, qui etiam si primam virginibus timidis remissere noctem, vicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum disertissimus homo, sed venustissimus, qui nullius vnquam inapunitam stultitiam transire passus est, statim Quidianum illud,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

& ille excidit, nec vltra dixit. Hoc autem vitium aiebat Scaurus è Græcis declamatoribus tractum, qui nihil non & permiserint sibi, & penetraverint. ΗΡΒΡΕΑΣ inquit, cum diceret controuersiam de illo qui tribada deprehenderat & occiderat, describere cœpit mariti affectum, in quo non deberet exigi inhonesta inquisitio. ἐγὼ δὲ ΕΖΗΚΟΠΗΚΑ ΤΙΩΤΕΡΟΝ ἐν αὐτῷ γεγόνῃ, ἢ ἀποστέρησαι αὐτῷ. *Locus hic inexplicabilis.* GRANDÆVS Afianus æque declamator cum diceret in eadem controuersia. Num ideo occidi adulteros non paterentur, dixit, εἶδὲ φιλόφρονά μιν γὰρ ἴλαστον. *Virorum amantem adulterum accepi.* In hac controuersia de sacerdote, non minus obscœnè dixit Murædus. Fortasse dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe recedendum ab omni obscœnitæ & verborum & sensuum, quædam satius est causæ detrimento tacere, quàm verecundiæ dicere. VIBIVS RVFVS videbatur quotidianis verbis vsus non malè dixisse. Ista sacerdos quantum mihi abstulit.

CONTROVERSI A III.

Incesta de saxo.

LEX INCESTA DE SAXO DEICIATVR. *Thema. Incesti damnata, antequam deiiceretur de saxo, inuocauit Vestam. vixit deiecta, repetitur ad pœnam.*

CONTRA INCESTAM. LATRONIS. Hoc expectatis, vt capite demisso verecundia, se ipsa antequam impelleretur, deiiceret? id enim decrat, vt modestior esset in saxo, quàm in sacro fuerat. constitit, & circumlatis in frequentiam oculis, sanctissimum numen quasi parum violasset inter altaria, cœpit in ipso quo vindicabatur violare supplicio. Hoc alterum damnatæ incestum fuit. Damnata est, quia incesta erat: deiecta est, quia damnata erat: repetenda est, quia & incesta & damnata & deiecta est. dubitari potest, quin vsque eo deiicienda sit, donec efficiatur propter quod deiecta est? Patrocinium suum vocat

pereundi infelicitatem. Quid tibi importuna mulier im-
precer, nisi vt nec bis quidem deiecta pereas? Veniet ad
colendum Romani imperij pignus, etiamsi non stupro, at
certe carnificis manu incesta. Inuocauit, inquit, deos. sta-
tura in illo saxo deos nominasti: & miraris, si iterum te de-
iici volunt? si nihil aliud, in loco incestarum stetit. **C E S T I I**
P I I N A R R A T I O. Quid agam? exponam quando stuprum
commiserit? cum quo? quibus conficiis? Ista quia probauit,
damnata est. quid postea accessit, quod illam virginem fa-
ceret? quod iacuit in carcere? quod ducta est ad saxum?
quod inde proiecta? ait se innocentem, & miraris, quia perire non
potuit. Ita lex de sacerdotum iure in iudicio quari voluit,
de iudiciis in supplicio? ampliatu à iudicibus in pœnam,
postulat, vt, cum contra pœnam causa tua non fuerit,
contra causam tua pœna sit. Non putas legem cauisse vt
perires: quæ cauit, quemadmodum perires? Exoremus te
mulier vt iterum absoluaris. Aut tu sacerdotium violasti,
aut dij sacerdotem. Male de diis existimas, si sacerdoti suæ
tam fero succurrunt. lata est sententia: pronunciatum est:
damnata es. Interrogo te hoc loco mulier: responde mihi.
Sunt dij? A R E L L I I F V S C I P A I R I S. Iterum experiamur:
quid times propitios deos? Erat, inquit, præruptus lo-
cus, & immensæ altitudinis, dicebam tibi, Incestam lex
mori voluit. stat moles abscissa in profundum, frequenti-
bus exasperata saxis, quæ aut elidant corpus, aut de inte-
gro grauius impellant: inhorrent scopulis enascentibus læ-
tera & immensæ altitudinis tristis aspectus, electus potissi-
mum locus, ne damnati sæpius deiciantur. **F V L V I I**
S P A R S I. A superis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius
pœnam saxum extruendum est. **I V N I I B A S S I.** Nihil pu-
tabam amplius adiici posse audaciæ istius, quam quod in
illa cruce Vestam nominauerat. ab ipso enim supplicio in
templum vsque reuoluta, quicquid secundum deos san-
ctissimum est, contactu tuo polluit: quam à saxo nusquam
reueri fas est, nisi ad saxum. Quanto minus quam in tem-
plum resilioit? huc potius venit, vbi damnatur, quam illud
vbi absoluitur. **A L B V T I I S I L I.** Si quis adhuc dubitabat
de deiecta, veniat, & sibi ipsi credat. Hæc impudentia
virginis est: in vire tam beata cum tot superent virgines,
cum tot principum filia sint, postulat, vt præteritis his
pro-

propemodum ab inferis eruat is sacerdotem. Quare ergo si incesta sum viuo? nescio: hoc vnum scio, nec fieri quod non potest, nec portentum esse quod potest. Absit, nefas est, vt id saxum absoluat, quod tantum damnatos accipit. ARGENTARI NARRATIO. Pene Iudices narrare coepi, qualis eiset rea. sed quid efficiam, cum illam incestam proba- uero? nempe vt de saxo deiicienda videatur. iam visa est. Non imitabor istius impudentiam, vt repetendo iudi- cium, quod factum est improbasse videar. quod exigeba- tur, probaui: quod iudicatis exequar. CORNELLII HIS- PANI. Deos deasque inuoco, quos priore iudicio non fru- stra inuocaui, incesta quam tardissime pereat. inuocaui, inquit, numina. Quid inuocas mulier? Si innocens es, dij non sunt. Videte quantum sacerdos peccauerit, quæ nec absolui potuit, nec mori. Aut tu sacerdotium violasti: aut nos sacerdotem. Erras si satis ad sacerdotium putas, perire non posse. ROMANI HISPONIS. Ab Tarpeia ad Vestam, cuius vitam carnifex rupit. à templo ad saxum, à saxo ad templum. hic pudicæ sacerdotis inter supplicia & vota di- scursus est. inter superos inferosque iactata, in nouam pœ- nam reuixisti. POMPEII SILONIS NARRATIO. Quod ad rerum expositionem pertinet, Iudices, non commit- tam vt deorum immortalium vltionem morer. incesta saxo deiiciatur. lege damnata es: habetis iudicium. deiecta est: habetis exemplum. VIBII GALLI narratio: breuis expo- sitio rerum est. Aduersarium incesti postulauit, accusaui, damnaui, carnifici tradidi: permittis iam abeam? Accusator recede, camus ad absolutionem tuam. ita dij damnatam absolueri maluer, quam sacerdotem? Sero innocentiam damnata concupisti, vitam deiecta.

ALTERA PARS. SILLI SPARSI. Damnata deiecta est: absoluta descendit. ARELLII FVSCI PATRIS. Puta- res puellam demitti, non cadere. CESTII PII. Nullam habebat gratiam: in templo dixerat, itaque tantum deos inuocabat. Lex sacerdotem non vsque ad saxum differret, nisi expectaret deorum sententiam. CORNELIUS HIS- PANVS descripsit altitudinem montis, etiam secure despi- cientibus horrendam, & adiecit: Carnifex quoque rece- dens impellit. nihil fecit tanquam rea, contumax est inno- centia, turpe putabat sacerdos rogare, nisi deos. MARIL-

LII. Mirandum est, si oppressa est virgo sine gratia? Cuius enim genibus submitit manus? quem deprecata est, quæ tarde rogauit etiam deos?

DIVISIO. LATRO in has quæstiones diuisit, Vtrum lex de incesta tantum sit, quæ deiiciatur nec pereat: An etiam dampnata, si innocens post damnationem apparuit, deiici non debeat: An hæc innocens sit: An hæc deorum adiutorio seruata sit. CESTIVS & illa subiunxit huic vltimæ quæstioni. An dij immortales, humanarum rerum curam agant. Et si agant, an singulorum agant. Si singulorum agant, An huius egerint. Improbabat Albutius, quod hæc non tanquam particulas incurrentes in quæstionem tractasset, sed tanquam problemata *φιλοσοφῶντων*. EVSCVS ARELLIVS pater sic diuisit: Vtrum incestæ pœna sit deiici, an perire: vtrum prouidentia deorum, an casu seruata sit. Si voluntate deorum seruata sit, an in hoc vt crudelius periret.

COLOR. Hic color fere sententiis, quas proposui, permixtus est. Quid tamen Cestius senserit, indicabo. Contra sacerdotem qui dixerunt, videri deos infestos illi, in hoc eam seruasse, vt diutius torqueretur, aiebat Cestius, malle se casu videri factum, quàm deorum voluntate, nam si semel illos interuenire huic rei fateremur, manifestius erit in pœnam seruata esse sacerdotem, quàm in pœnam actam: quæ non probabat ille TRIARI. Remissam tibi pœnam putas? ampliata est, & ipsa inquit ampliatio, quæ apud iudices fieri solet: & verbum in sententia positum, non est damnantis, sed dubitantis. Declamaue- rat apud illum hæc ipsam controuersam Varus Quintilius tunc Germanici gener, vt prætextatus, cum descripsisset circumstantem turbam dolentem, quod tam cito oculis pœna subduceretur, dixit: Exaudierunt dij immortales populi vota. Incestam, ne cito præceps supplicium transcurreret, reuocauerunt. Cestius multa contumeliose dixit in ipsam sententiam. Sic, inquit, quomodo quadrigas, reuocauerunt: nam & ante posuisti similitudinem, quia & hæc de carcere exierat. Cum multa dixisset, nouissime adiecit rem quam omnes improbauimus. Ista negligentia pater tuus exercitum perdidit. filium obiurgabat, patri maledixit. PASTOR ALETIVS hæc controuersiam apud Cestium iam Senator dixit, & hunc colorem

lorem optimum putauit : sic veneficiis corpus induruit, vt saxa reuerberaret. Multum Cestius hanc corripuit, & dixit, Hoc est, quare ergo auditores meos inuitem ad alios audiendos ire : hoc male mihi facit ille, qui aut athleta aut pictes est. Dicebat autem in Albutium, qui illis diebus dixerat in hac controuersia, durius saxo : & in Bassum Iulium multa, qui dixerat, Virgo de sub saxo. Othonem Iunium patrem memini colorem insulsum inducere, quod minus ferendum est, quod libros coloram edidit. Fortasse, inquit, pœnæ se præparauit. & ex quo peccare cœpit, cadere condidit. SILO POMPEIUS hunc colorem tentauit. Præstatur, inquit, quædam damnatis sacerdotibus verècundia. erubuimus quicquam ex damnata veste detrahere. HISPANVS dixit : Ita putaueras vna te pœna posse defungi, cum in saxo deos nominasses ? TRIARIUS indignantium voces descripsit, & dicentium : Quia non potes, non vis mori. MARILLVS dixit : Constituta in saxo inuocauit deos. publica indignatio exorta est. audet ista nominare deos, audet hoc loco? Quid autem habet iam quod illos roget, nisi bonam mortem? DIOCLES CARYSTIUS dixit : *τίλανα ἔσθ' ὁ δ' ὄπτερον,* (ait,) PUTON ait : *αἰεὶ ἐχθρὸν νομίσῃς ἐφ' ᾧ βίβλησιν.* Misera etiam secundo. Puton ait (forte Buto vel Blution) *Semper hostem putaueris per quem detecta fuisti.*

CONTROVERSA IV.

Vis fortis sine manibus.

LEX ADULTERVM CVM ADULTERA QUI DEPREHENDERIT, DVM VIRVM QVE CORPVS INTERFICIAT, SINE FRAUDE SIT. Altera. LICEAT ADULTERVM IN MATRE ET FILIA VINDICARE. Thema. *Vir fortis in bello manus perdidit : deprehendit adulterum eum uxore, ex qua filium adolescentem habebat : imperauit filio vt occideret. Non occidit : adulter effugit. abdicat filium.*

CONTRA FILIUM. PORCI LATRONIS. Adulteros meos tantum excitaui, me miserū, quamdiu iacuerunt, postquam deprehenderam? Ego te non abdicem, quem possem

occidere? O acerbam mihi virtutis meae recordationem! O tristem victoriae memoriam! Ille onustus modo hostilibus spoliis vir militaris, adulteris meis tantum maledixi: solus ego ex omnibus maritis, nec dimisi adulteros, nec occidi. Quid rideris? inquam, quod non habeo manus? voco filium. Tu viri fortis quidem capi potui, nisi domi, utcumque potes? ne truncus quidem capi potui, nisi domi, utcumque tamen potui, obluclatus sum, & truncum corpus opposui. Exierunt adulteri, tantum meo sanguine cruenti.

CORNELLI HISPANI. O dignum, cui aut pudica contingat vxor, aut impudica, dum armatus est. Te respubli- ca inuoco, quae manus meas possides: quis non putet aut me sine filio fuisse, aut filium sine manibus? **CESRII PII.** Conceptus est iste: ex quo sciemus, cum adulteros deprehendero. Nunquam putavi futurum salua republica, ut vir fortis sentiret se manus perdidisse. **MARILLII.** Adulteros meos vsque ad limen persecutus sum, cucurri miser ad ferrum, quasi manus haberem. **TRIARI.** Deciderunt arma cum manibus: tunc primum sensi me manus perdidisse. Dij boni, & has manus aliquis derisit? **ASPRENATIS.** Arcessitus ut occideret adulteros, venit ut dimitteret. Ita ego manus etiam pro adulteris perdidit. Steti deprehensus ab adulteris meis. Patris desertor, matris leno, quam puto iam creditis non esse filium viri fortis, tertius in cubiculo derisor stetit. **FVLVII SPARSI.** In bello meas, in domo etiam filij manus perdidit. processit in bellum hic vnus omnium adolescentis filij vicarius, in acie vicit, domi captus est. portat inter spolia viri fortis volutantes adulteros. Adolescens, venit tempus militiae tuae: indignare si deceptus es. Tam frustra ad filium, quam ad gladium eucurrit: ridebant adulteri truncas viri fortis manus, circa sua arma labentis. **ARGENTARI.** Ante patriam quam patri negavit manus. Libenter causam eius suscepi. quis enim illum non vindicet? quid hoc infelicius, quem adulteri tunc riserunt, cum deberent mori? vir fortis in ciuitate truncus, integros adulteros spectat. **IULII BASSI.** Non est quod putetis puniri illum: ad suos dimittitur. inquam, ad matrem suam: nescio an & ad patrem? Meruit hereditatem illius, quem occidere parricidium putauit. Nulli vnquam plus debuisti viro forti, vsque eo pro vo-

bis pugnauit: pro se non posset. Adolefcens, quos dimiffi-
fti, fequere.

PARS ALTERA. VIBII GALLI. Matrem, inquit, non
occidifti, quem minus hoc crimine perdere debui quam
patrem? Pater occidere iuffit: lex vetat. non comparaf-
fem patri legem, nifi cum illa lex fuiffet alterum putauit
parcidium, matrem coram patre occidere. ARELLII
FVSCIPATRIS. O misera pietas! Inter quæ parentum vo-
ta conftitifti? Non femper scelera noftri iuris funt: atro-
ces quoque animos & misericors natura debilitat.

DIVISIO. LATRO hac vſus eſt diuifione: An licuerit
filio: An vindicare oportuerit: An ſi licuit, & oportuit, i-
gnoscendum ſit illi, ſi non potuit, indulgentia repugnan-
te. An licuerit, in illa diuiſit. An tunc liceat adulterium ſi-
lio vindicare, cum maritus non eſt: An tunc liceat, vbi
maritus in eo loco eſt, quaſi omnino non eſſet. An o-
portuerit, tractationis quidem eſt, quam vt quiſque vult va-
riat. Latro tamen ſic ordinauit: Oportuit, etiam ſi pater
non iuberet, occidere adulteram, viri fortis uxorem. O-
portuit, iubente patre, etiam ſi ipſe poſſet occidere. O-
portuit, cum & iuberet, & ipſe non poſſet. Noui declama-
tores illam quaſtionem tentauerunt ex verbo legis natam,
ADULTERVM CVM ADULTERA QVI DEPREHEN-
DERIT, DV M VTRVMQVE CORPVS INTERFICIAT,
SINE FRAVDE SIT: An nemò poſſit occidere, niſi qui
deprehenderit. Tentauerunt & illam, An non poſſit abdi-
cari filius, ob id, quod illi facere ſalua lege non licuit.

COLOR. Color pro adoleſcente vnus ab omnibus qui
declamauerunt introductus eſt: Non potui occidere: ex illa
Ciceronis ſententia tractus, quam in ſimili controuerſia
dixit, cum abdicaretur is qui adulteram matrem occiden-
dam acceperat, & dimiferat terrore. LATRO deſcripſit ſtu-
porem torus corporis, in tanto inopinati flagitij ſpecta-
culo, & dixit: Pater, tibi manus defuerunt, mihi omnia.
ſed cum oculorum caliginem, animi defectionem, mem-
brorum omnium torſionem deſcripſiſſet, adiecit: Ante-
quam ad me redeo, exierunt. GORGIAS inepto colore,
ſed dulci. **PAMMENES ex bonis declamatoribus dixit.
GORGIAS egregie dixit. PAMMENES, dixit *. FVSC-
CVS ARELLIVS dixit: Maius erat ſcelus quod imperabas,

quàm quòd deprehenderas. ALBUTIUS non narrauit, sed hoc colore egit ab initio vsque ad finem. Ego me defendere debeo: si quid mihi obiectum erit, aut negabo, aut excusabo. Si quid exegeris maius viribus meis, dicam: Ignosce, non possum. Ignoscit filio pater nauigationem recusanti, si non ferat mare: ignoscit non sequenti castra, si non potest, quamuis pater ipse militaris sit. Non possum occidere. Agedum ipsam legem recita: Liceat & marito, liceat & filio. Quare tam multos nominat, nisi quòd putat aliquos esse qui non possint? Et in descriptione dixit: Cum me vocauit pater, hoc, inquam, putauit supplicium futurum morte grauius, si adulteram filio ostenderet. Et illud dixit. Exierunt adulteri inter patrem debilem & filium stupentem. SILO POMPEIUS hoc colore narrauit. Non putauit mihi licere. BLANDUS hoc colore. Vtrinque filij nomen audio: pater rem petit iustior, mater faciliorem. Et illud post descriptionem adiecit: Fatebor vobis, parricidium coram patre facere non potui. CESTIUS hoc colore egit. Profiliuit, inquit, prostratus mater, & amplexu suo manus meas alligauit. Ago confusio meæ gratias, quòd nihil in illo cubiculo vidi, nisi patrem & matrem. Pater rogabat, vt occiderem: mater, vt viueret. Pater, ne nocens impunita esset: mater, vt ego innocens essem. Pater recitabat legem de adulteris: mater de parricidis. Et vltimam sententiam dixit: Occidere matrem si turpe est noluisse, non potui. ARGENTARIUS dixit: Non est quod me ex hoc habitu æstimetis, quòd manus habeo: tunc non habui. Et illud dixit: Dat poenas tibi: perdidit virum, perdidit filium, ægrotanti non assidebo, egentem non alam, omnia mihi libera sunt, iam vitam illi non debeo.

EX ALTERA parte multa sunt pulcherrimè dicta: sed nescio an Græcis nostri celsuri sint. In hac controuersa dixit AMAS: Habet aliquid corrupti hæc sententia. LATRO dixit: Quantum ego tunc questus sum cum fortuna mea, quòd non & oculos perdidissem. SILO POMPEIUS dixit: Fili, aut oculos erue, aut manus commoda. Omnes aliquid belli dixerunt, illo loco quo deprehensi sunt adulteri dimissi. LATRO dixit: adulteros meos tantum excitaui. FVSCVS ARELLIYS dixit innuisse nuntia.

tia. frigidius dixit contrariam illi sententiam : adulteros interuentu meo ne excitauit quidem. **VIBIVS RVFVS** dixit : Adulteri marito non affurrexerunt. **PO MPEIVS** dixit : Adolescens , denique adulteros excita : postquam tu venisti , securius iacent. **LATRO** dixit : Erratis , qui me putatis manus non habere. filium vocaui : vt intrauit , ab adultero salutatus est. **FVSCVS** dixit : Fili , tuam fidem ostende , te integro , manus me non perdidisse. controuersiam mihi de te facit adulter , veni , vtrius filius sis , indica. **PVNITIVS** & pulchre dixit , & noue sumpsit ab omnibus bene dicta. Irupi in cubiculum adulterorum : quid mentiar miser ? aperto cubiculo expectabant adulteri. **CESTIVS** dixit : Vocauit filium , risit adulter , tanquam qui diceret : Meus est. **VIBIVS RVFVS** dixit : Adulter matris exit , & commodo suo. **HYBREAS** hunc sensum optimè dixit. **DIONYSIVS** , filius eius Dionysij , qui Ciceronis filium doctit ; elegans magis Declamator , quam vehemens , hunc sensum & vehementer dixit , & eleganter. **VIBIVS RVFVS** dixit : Quam otiosi , quam securi adulteri transierunt præter oculos meos , præter filij manus ? **LATRO** cum exeuntes adulteros descripsisset , adiecit : Adolescens , parentes tuos sequere. **NICETES** illam sententiam pulcherrimam , quæ nescio an nostros antecesserit , sed illum Albutium , qui Græcis præeminer , cum pugnantem in acie se descripsisset , dixit : Me miserum , quas manus adulter effugit : & illud Albutij. Non potui , inquit , matrem occidere. quo excusatioior sis , adiecit , & patrem. **ALBVTIVS** sic narrauit , vt tanquam filio sciente factum esset adulterium , suspectum patri , quasi conscium matri suæ fecerit. **P. ASPRENAS** dixit : Exit nouissimè matris , & dedit adulteris locum. Idem dixit , Matrem occidere non potes , adulterum certe occide. An & iste pater est ? dixerat Nicetes **MVRHEDIVS** dum hanc sententiam imitari vult , stultissimam dixit : Reliqui in acie pugnares manus.

CONTROVERSIA V.

Raptor duarum.

LEX. RAPTA RAPTORIS AVT MORTEM, AVT IN-
 DOTATAS NVPTIAS OPTET. Thema. *Vna nocte*
quidam duas rapuit: altera mortem optat, altera nuptias.

CONTRA RAPTORUM PORCII LATRONIS. Iam se parabat in tertiam, nisi nox defecisset. Stupri accusatus, stupro defenditur. Cum altera litigat rapta, alteram aduocat. Vindicate patres, vindicate fratres, vindicate mariti, fortior disciplina publicæ severitas surgat, iam binæ rapiuntur. MENTONIS. Postera die erat in huius domo fletus, lamentatio matris spes suas deplorantis: cum interim ex alia domo alia vociferatio oritur, alius tumultus. coit populus, velut publico metu exterritus, & vix credens duos tantum raptores fuisse, cum interim producitur publicus pudicitiae hostis, quem vna nocte vnus virginis iniuria non fatigauerat. CESTII PII. Alteram iniuriæ rapuit, alteram patrocínio. quantum suspicor, ne rapta quidem es. quæris argumentum? non irasceris. quomodo istud fit? duabus iniuriam fecit: vna queritur. Misericors sum, inquit. Gaude, habes qui te vindicet. Vide qualem habitura sis virum: non est vna contentus. ARGENTARIUS eundem sensum dixit, hoc adiecto: Non est vna contentus, ne vna quidem nocte. POMPEII SILONIS. At quam bene mimum egit, quomodo raptam se quæsit, qua vociferatione, quam perbene illi optionem cessimus TRIARII. Perieras raptor, ni bis petire meruisses. IUNI GAL-LIONIS. Sumatur de illo supplicium, constituatur in conspectu publico: cædatur diu: toto die pereat, qui tota nocte peccauit. Subito fastidiosus raptor occurrit, & ait: Iam nec nuptias volo. Stulta deciperis, dicam tuus? quid dixerim tibi, idem enim dixi & huic. dum te peto, in illam incidi. ARELLII FVSCI PATRIS. Retro ambes fluant, & sol contrario cursu orbem reuocet: confugiat sacrilegus ad aras: raptorem rapta vindicat.

EX ALTERA PARTE POMPEII SILONIS. Postero die cum illi narratus esset nocturnus error, dum pu-
 tar

putat se in vnam incidisse, huic priori supplices submit-
sit manus, hanc prius deprecatus est: exorauit propter
hoc, puto, ista magis raptori irascitur. Altera ex puellis
raptorem mori vult, altera seruari reum: alter iudex dam-
nat, alter absoluit: inter dispares sententias mitior vin-
cat. Dicam quod sentio: magis irasceretur, si vnam tan-
tum rapuisset. diceret, Ergo ego sola digna visa sum, cui
iniuriam faceret? ARGENTARIJ. Referat nunc Virgi-
niam, referat Lucretiam: plures tamen Sabinæ sunt. Ex
tribus potentior est qui intercedit: non est inuidiosa po-
testas, quæ misericordia vincit. Quid cessas puella? pro
marito roga. Hæc sententia deridebatur à Cestio, quasi
improba.

DIVISIO. In hac controuersia de prima quæstione
nulli cum altero conuenit. LATRO primam fecit quæstio-
nem: Non posse raptorem, qui ab rapta mori iussus esset,
seruari. Si legatus, inquit, exire debet, peribit: si militare
debet, peribit: si legem dicere debet, peribit: si raptam du-
cere debet, æquè peribit. Si is ante te rapuisset, & nuptias
optasset, interposito deinde tempore, antequam nuberet,
hanc vitiaisset: negares illum deberi mori, rapta iubente?
Atqui nihil interest: nisi quod dignior est raptor mori:
cuius inter duos raptus ne vna quidem nox interest. Si ra-
pta nupsisset, deinde post tertium diem rapuisset aliam,
negares illum mori debere? Atqui quid interest? nisi quod
honestius tunc maritum defenderes, quàm nunc raptor-
em defendis. Alteram fecit: An rapta, quæ nuptias optat,
nihil amplius raptori præstare possit, quàm ne sua lege
pereat: contra alienam legem nullum ius habeat. Optasti
nuptias: non occidetur tanquam raptor tuus. at idem si ea-
dem nocte qua te rapuit, stationem deseruit, fuste ferie-
tur. si sacrilegium fecit, occidetur. Licet tu dicas, Quid? er-
go ego non nubam? Tu raptori præstas, vt illum ipsa non
occidas: non potes præstare, ne quis occidat. Quomo-
do sacrilegus, quamuis à te seruatus, periret, sic alterius
puellæ raptor à te seruatus peribit. Si rapuisset te, deinde
deprehensus in adulterio adseruaretur in tormentum diu-
tius pereundi, tu interim educta nuptias optasses (da-
tur enim optio & in absentem) vetares illum occidi à ma-
rito? Quid interest, qua lege pereat, nisi quod mode-

stius alienam legem interpellares quam tuam? Tertiam fecit: cum quod vtraque optat, fieri non possit, an ea eligenda sit optio, qua vltio ad vtramque perueniat. Atqui mortem optat mea optio, & te vindicat: tua me non vindicat. nec hoc tibi mea optio praestat, quod mihi, occiso raptore inuidiam. Illa respondet: Optio tua me non vindicat? Vindictam tu meam putas, non fieri quod volo, fieri quod nolo? etiam mihi contumeliosum erit, te dignam videri in cuius honorem occidatur: me indignam in cuius honorem seruetur. Isto modo & mea te vindicat. Nempe lex duas poenas scripsit vitiatore: alteram passurus est: non eris inulta. iam raptor non erit impunitus: habebit poenam, indotatam vxorem. Respondet eodem modo. Morietur: sed non mihi. Seruabitur, sed tibi. Quartam fecit quaestionem: Si non potest vtriusque rata esse optio, vtra dignior sit. Vltimam non quaestionem, sed tractationem. Nullum non raptorem impunitum futurum: si haec via impunitatis monstratur, vt qui plures rapuisset, tuior esset. Neminem non inuenturum aliquam humilem, qua se in optionem commodaret. **FVSCVS ARELLIVS** primam quaestionem hanc fecit: Qui duas rapuit, perire vtrique debet. Lex, inquit, quae dicit: **RAPTA RAPTORIS AVT MORTEM OPTET, AVT NVPTIAS**: de eis loquitur qui singulas rapuerunt. non putauit quemquam futurum, qui vna nocte duas raperet. Non quaero, quid optetis, quod seuerissime optare potestis, occupo. necesse est raptorem mori. Quare? vtrique raptae debet vltio contingere. Vtramque enim non potes ducere, vtrique mori potes. Vna pars legis ad hunc raptorem pertinet, in qua mors est. Putare enim vtramque nuptias optasse: quid futurum est? in raptoris matrimonium ambitus erit. Putate illum plures rapuisse quam duas: quid fiet? vna nubet? Nuptiae ad vnam pertinebunt, mors ad omnes. Qui duas rapuit, vtrique debet mori. quare? dicam. Quod vult, eligat. Aut nuptias optabunt; aut altera mortem, altera nuptias. Si nuptias optauerint, non poterit fieri quod vtraque voluerit. Vno modo poterit fieri quod vtraque volet, si vtraque mortem optauerit. Ergo fiat id, quo vno duae vindicari possunt. Hic tractauit: Ne exemplo quidem vile est, non vtrique perire cum qui duas rapuerit, nec huc morem pernicio-

perniciosissimum introduci ciuitati, vt aliquis propter hoc non pereat, quia perire sæpius meruit. Reliquam partem controuersia Fuscus in hæc diuisit: Vtra optio honestior sit, vtra iustior, vtra vtilior. CESTIVS hanc partem controuersia sic diuisit: Vtra puella dignior sit, quæ valeat: vtra optio raptor dignior sit. Cestius & coniecturalem quæstionem tentauit. An hæc cum raptore colluserit, & in hoc rapta sit, vt huic opponeretur. LATRO aiebat, non quicquid spargi possit suspiciose, de eo etiam dicendum. Colorem hunc esse, non quæstionem: eam quæstionem esse, quæ impleri argumentis possit. CESTIVS aiebat, & eam impleri posse argumentis. Hunc sensum à Latinis iactatum. NICETES dixit: *Ἐνὶ τῷ ἀγῶνι τῶν ἕρπυων. Ad tertiam nox inhiavit. Aliter, Ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ κέρου.* GLYCON dixit. DIOCLES CARISTIVS dixit hunc sensum. VIBIVS RVEVS subtiliter dixit: Volo tibi malam gratiam cum sponso tuo facere, habet amicum. In hac controuersia dixit ALBVTIVS, Ambulat in masculos. adeo nullum sine amatore vitium est, vt hoc quidam disertum putauerint. ego tamen magis miror hoc Albutium potuisse dicere, quam aliquos potuisse laudare. Ex Latinis dixit TRIARIUS: Gratulor vobis virgines, quòd citius illuxit. ARGENTARIUS dixit, Quæritis quid isti finem rapiendi fecerit? dies.

CONTROVERSIA VI.

Archipiratae filia.

THEMA. Captus à piratis scripsit patri de redemptione non redimebatur. Archipirata filia iurare eum coegit, vt duceret se uxorem, si dimissus esset: iuratur. Relicto patre secura est adolescentem. Rediit ad patrem, duxit illam, orba incidit, pater imperat, vt archipirata filiam dimittat, & orbam ducat: nolentem abdicat.

CONTRA FILIVM. PORCII LATRONIS. Pro dii boni, & hæc puella hospitio patris excepta est. Prohibeo domo, terra prohibendam. Bonæ spei vxor, bonæ spei nurus, quæ amare potest captiuum, odisse vel patrem. Ca-

ptus, inquit, in tenebris iacebam. Narra, obsecro, soceri tui beneficia. Possum, Iudices, esse securus? filius meus ait se uxori parricidium debere. **CESTII PII.** Quis interfuit nuptiis tuis? pater? denique puellæ pater?

EX ALTERA PARTE. SILII BASSI. Hodie captivus essem, nisi hæc archipirata filia fuisset. Ut dixi, Patrem habeo: inter bonos captivos sepositus sum. Archipirata a filia vocatur, puto ex aliqua nata captiva: certe animum eius natura à patre abduxerat: misericors erat, deprecabatur, flebat, movebatur periculis omnium: nihil in illa deprehendi poterat piraticum. Promisi nuptias, & quasi aliquam sacram testationem, tuam nomen inserui. Eo loco me deseruit, in quem venire etiam patres timerant. Arctius nos fortuna alligavit, quam ut orba possit diuelleret. Vidisses tectum pannis corpus, omnia membra vinculis pressa, maciem, retractos introrsus oculos, obritas catenis & inutilis manus talem quis amare nisi misericors posset? Decepi te puella, alia pollicitus sum. Venies in patriam mecum, ibi tibi referam gratiam: hic catenatus, egens, squalidus quid possum? pater meus, socer tuus (hoc enim iam pridem te vocabat) socer, inquam, tibi tuas gratiam referet. Quidam auitas paternæque flagitiis obtruncant imagines: quidem ignobiles nati fecere posteris genus, in illis non servasse quod acceperant, maximum dedecus: in his quod nemo dederat, fecisse, laudabile. Si possent homines sibi sortem facere nascendi, nemo esset humilis, nemo egens, unusquisque felicem domum inuaderet. Sed quamdiu non sumus, natura nos regit, & in quemcumque vult casum nos mittit. Hinc sumus æstimandi, cum sumus nostri. **Quis fuit Marius,** si illum in suis inspexerimus maioribus? humilis. In tot consulatibus nihil habet clarius quam se auctorem. Pompeium si hæreditarie extulissent imagines, nemo Magnum dixisset. Seruium regem tulit Roma: in cuius virtutibus humilitate nominis nihil est clarius. **Quid tibi videntur illi ab aratro citati,** qui paupertate sua beatam fecere rempublicam? **Quemcumque** volueris renoue nobilem: ad humilitatem pervenies. Quid recenseo singulos, cum hanc urbem possum tibi ostendere? Nudi steteret colles. Inter hæc tam effusa membra, nihil est humili casa nobilius. fastigiatis supra tectis
auro

auro puro fulgens præluceat Capitolium. Potes obiurgare Romanos, quod cum humilitatem suam obscurare possint, ostendunt. Sed hæc non putant magna, nisi appartuerit ex paruis surrexisse. Misereri illius oportet, quia orba est. ista tamen habet propinquos, habet animos paternos, habet te imbecillitatis suæ tutorem fortissimum. Omnes vxores diuites seruitutem exigunt. Crede mihi, volet in suis regnare diuitiis: & tamen æquum est eam possidere domum, quam meam agnouerit. Si cœperimus esse magis liberi, si paulo speciosior animo eius effulserit domus, si parum blandè fecerimus, relinquit: & tu e est tormentum, carere diuitiis, cum illas iam senseris. Vides quid inter duas vxores interfit. ista si nos reliquerit, repetet suos: hæc quod dedit, dimissa non auferet. Multi duxere sine dotibus vxores: quidam dictas non acceperere dotes: quidam emptis contenti fuere mancipiis: & cum possent accipere diuitias, emere quibus libertatem darent maluerunt, quàm suam vendere. Aliquis in adoptionem inuenis petitur? si volet ire, quæret senex ille qui petit, quales & quos habeat maiores, quanta bona, an satis magno se possit addicere. Aliquis captare orbos senes vult, & suas spes in alienas mortes diffundere? excutiat testaments, scrutetur census. Vbi vero quæret vxorem, videat an nuptias suas amet, an nihil plus faciat marito, an misericors sit, an fortis sit, an possit, si quid viro incidereit mali, vna tolerare. Si his bonis fuerit instructa, dotata est. Non possumus vna felices esse: quod solemus, vna infelices erimus. Fac, inquit, quod imperat, nolo propter me patrem tuum offendas. Ibo, inquit, sola. Tu ibis? quo, infelix? Quas petitura regiones? Est enim tibi aliquis locus? pater tuus nobis maria præclusit, meus terras. **CESTII PII.** Solent qui coguntur à patribus vt vxores ducant, illa dicere: Non sumus etiam nunc apti nuptiis. Ego contra, refugio vxorem quia vxorius sum. **ARELLII FVSCI PATRIS.** Insolens malum est, beata vxor. Cum immensum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas nostras onerauerit, quid aliud quàm beatè seruiemus? Altera filium dat tibi, altera patrimonium: pater, vtra magis diues est? Locuples est, pater, quam mihi concilias. O si scires, quàm diues hæc fuisset. Orba, inquit, est. & hæc orba est. Inter duas or-

bas ea mihi curanda est magis, quam orbam ego feci.

DIVISIO. In hac controverſia nihil litium fuiſſe fere omnes conſentiunt. **LATRO** primam queſtionem fecit: An pater propter matrimonium, filium abdicare poſſit, cum liberum cuique huius rei arbitrium ſit. **GALLIO** ſubiecit huic: Etiam ſi poteſt imperare filio, ut vxorem ducat, an ei qui iam habet? **LATRO** ſecundam fecit: Si ius eſt patri, etiam propter matrimonium abdicandi, An liberum huic fuerit, non parere cum iuraſſet. Hoc in hæc diuiſit: An nemo iureiurando teneatur, quo per neceſſitatem adactus eſt: An expleuerit iuſurandum, ducendo illam vxorem. An etiam ſi non expleuit, non teneatur religione, qui coactus aliquid contra iuſurandum fecit: hunc autem cogi à patre ſuper iuſurandum facit: An poſſit patere patri: An debeat. Hic de meritis puellæ & moribus.

COLOR. Colore hoc uſus eſt. **LATRO** pro patre: Puellam non miſericordia motam, ſed libidine, & ideo non eſſe beneficium. In argumentis eleganter hanc partem tractauit: Etiam ſi beneficium dediſſet, non eſſe ſic referendam gratiam. deinde beneficium eſſe quod iudicio detur, non quod furore aut morbo. **HISPO ROMANVS** alio colore dixit: illam non amore adoleſcentis, ſed odio patris ſui ſecutam eſſe. Voluit ille & amoris commendationem detrahere. **BVTEO** longe accerſito colore uſus eſt: voluit eam nubere non inuito patre, ſed ſecreto ſuadente, palam diſſimulante totum hoc geſtum. ratione illa honeſtam conditionem nuptiarum inuentam, cum alio nullo modo poſſet. neque enim aliter illos eſſugere potuiſſe, niſi patiente patre. Sed aiebat **LATRO**, non eſſe tanti, detrahere illi commendationem ſoluti adoleſcentis, ut detraheretur inuidia relictæ patris. **FVSCVS ARELLIVS** egregie declamauit: Non enim propter nuptias orbæ dimitti illam, ſed quamuis orba non eſſet, eiſci iuſſit. non aliam ſibi magis placere, ſed illam diſplicere dixit: & hoc quod **LATRO** tranſcurerat, preſſit. Timere ſe puellam temerariam, inter piratas educatam, impiam in patrem. **GALLIO** illud quod omnes ſcholastici tranſcurat, dixit: Timere ſe, ne hæc ſpeculatrix eſſet, & piratis omnes occaſiones indicaret: aut certè ne videretur. nolle ſe ſuſpe-

se suspectum esse reipub. illi iurasse? timuit, ne à puella videretur improbe iusiurandum exegisse. Ne quid liberi sibi esset, adiecit, iurasse per patrem. TRIARIUS dum sententiam puerilem captat, ineptè dixit, Iurasse & se per orbam. Aiebat enim CESTIVS, valde hanc fieri orbam, etiam si iurasset. LATRO aiebat quoque iusiurandum ineptum esse: nihil enim minus convenire, quàm aliquem per patrem iurare, patrem relicturæ. Omnes honestam matrem puellæ dederunt: omnes dixerunt eam misericordia motam, non amore. Solus POLLIO iudicio fecisse vult eam: etiam à misericordia discessisse. dixit enim illam non potuisse cum piratis vivere. Ut primum honestam occasionem inuenerit discedendi, discessisse. Q. HATERIVS à parte patris pulcherrimam imaginem mouit. Cæpit enim subito quo solebat cursu orationis feruere, quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapì, comburi incendiis villas, fugas agrestium: & cum omnia impleisset terrore, adiecit: Quid exhoruisti adolescens? socer tuus venit. GLYCONIS valde lenis & Græca sententia est. Tolerabilem dixit illam rem, cum iusiurandi vim describeret: hoc esse quod fœdera sanciret, quo astringeretur exercitus. ὄργος ἐστὶν ἀεισμενίαν, καὶ ἀειπείαν ἐπὶ ταῖς νημετέρας μύθον. *Iusiurandum est firmitermentum, apud piratas etiam verum manens.* ARTEMON circa eundem sensum versatus est à patre adolescentis, cum dixisset relictum patrem, adiecit: λοιδορεῖ νῦν τὸν ἀρχιπτεροπτεῖν, τὸ μεικρόνον τὸ ΠΡΟΚΕΛΟΝ (quod alij ὄργιον) ἀεισμενίαν, εἰ θέλει, τὸν ἑπιόργον. *Conuiciare nunc archipirata sanguinario . . . adde si libet etiam periuro.*

CONTROV. VII.

Tyrannicida à piratis dimissus.

LEX. LIBERI PARENTES ALANT, AVT VINCIAN-LTVR. Thema. *Quidam alterum fratrem tyrannum occidit: alterum in adulterio deprehensum, deprecante patre, interfecit. A piratis captus scripsit patri de redemptione. Pater piratis epistolam scripsit si præcidissent manus dupliam pecuniam se daturum. pirata illum dimiserunt, patrem egentem non alit.*

PRO TYRANNICIDA. PORCII LATRONIS. Da mihi epistolam esurientis istius. Manus, inquit, præciantur. in quam partem corporis durius sæuitia incurrat? cetera membra mea sunt, manus publicæ sunt. Talem me dimittite, qualem à piratis recepistis. Non habeo quod de fortuna queri possim, cum qui manus meas configit. Si præcideritis, inquit, manus. Si irasceris: scribe potius, Si occideritis. Tyrannicida exitum tyranni rogo. Non timeo, ne manus quas piratæ soluerunt, iudices alligent. Ex omnibus quæ mihi fortuna terra marique priuatum mala publiceque congeffit, tyrannum, adulterum, piratas, nihil expertus sum durius quam patrem. Tyrannus cum timeret manus meas, non præcidit. iniuria matrimonij nihil abstulit corpori. piratæ quasi beneficio meo viuerent, gratis miseri sunt. Vnum hostem inexorabilem habui. quod felici re, quod subito inimico, non ante tyrannidem nauigau. Genui, inquit, educaui. nempe istud beneficium & tyranno præstitisti, & adultero. Has manus si per te redimere non potes, rem publicam appella. Adulter cum manibus sepultus, tyrannus cum manibus proiectus est. Magnis sceleribus iura naturæ intereunt. non magis tu pater quam illi fratres. Audite nouam captiui vicem. Turus sum, si pater meus nihil habet. Quicquid habes, pro redemptione filij mitte: non est quod timeas: non deerunt tibi alimenta, cum dixeris tyrannicidæ patrem. Pro adultero filio rogas? quærite nunc quomodo tyranni fiant. CES TII PII. Cedo mihi epistolas patris. quæris vnde habeam, cum mihi nullas miseris? Duplam dabo pecuniam: apparet, pro vnico filio rogat. Duplam pecuniam dabo: vnā summam pro filio, alteram pro tyrannicida. Si manus præcideritis. hoc nec adultero fecimus, nec tyranno. Non habui pecuniam, sed rogare illos potes. & audacter roga; in misericordes piratas incidi. Quare non alo? quia captum filium tuum. age: parum est, si dixerō. non redemisti. Alere non possum: perdidī manus. non credis? epistolam lege. Duplam pecuniam dabis, auaris dabis, piratis dabis. si excusabant piratæ, ipsas mihi cum præciderent manus: Pater iussit, aiebant, magnum facinus est, sed magno licet. Egens sum, inquit. mentiris. Cede mihi patris mei censum. Quid ergo
alis

alis patrem? dimissus fortasse promittam; cum rogaueris,
 nihil pacifcor. Etiamnum manus meas petis? nega tuam
 esse epistolam, & habes argumentum: dic, Ego rogare pro
 adultero soleo. **Qui non aluit, inquit, patrem, alligetur.**
 Plus de manibus meis timui. **CORNELII HISPANI.**
Quid me rogarit pater, nescio: publica vindicta cruen-
tum gladium priuato tyranno impressi. Captum me pira-
tæ nihil aliud quàm alligauerunt. Q. PIVS. Duplam pec-
 uniam dabo. Polliceris, inquam, petitur vnde tantas pa-
 trimonij vires habeas, etiamnum, tanquam de tyranni ar-
 ca loqueris. Corrupti frater vxorem meam, quam nec ty-
 rannus violauerat. **Vt pretium piratæ constituerunt: Ga-**
nifus sum, inquam, locuples pater poterat dare, etiam si
duplam poposcissent. Remiserunt me reip. cum manibus,
patri cum epistolis. POMPEII SILONIS. Pactus sum de
 redemptione, scripsi patri. quicumque pro tyrannicida ve-
 stro pependistis, certum habeo, solliciti optatis, vt lite-
 ræ ad patrem perueniant. **Egeo, inquit, sic subito? Quod**
ex toto emi non debet, duplo emit. ARELLII FVSCI
PATRI. Causam meam tenui apud eos, qui nihil debe-
 bant manibus meis. Tunc primum egere queritur iste,
 cum manus meas vidit. **Quid mirum, si non putauerunt**
turpè piratæ, accipere mercedem quam pater dabat? A-
des pietas: si sancte vixi & innocenter, effice vt iste ma-
nus meas, qui odit, desideret. Tarde mihi epistola solui vi-
debarur Hoc prorsus ad fabulas. repleto sceleribus nostro
sæcule, deerat, vt narraretur aliquis solutus à piratis, & al-
ligatus à patre. BLANDVS. Hic qui vnde viuat non ha-
 bet, quàm care tyrannicidæ vestro se mancipat! quid agis
 pirata filij, piratarum magister, eius crudelitatis em-
 ptor cuius nec pirata venditor est? **ROMANI HISPON-**
IS. Pater piratis salutem Hanc eripis filio. Duplam
 dabo. **Quid necesse est? potui vilius solui. Vt præcida-**
tis manus. Obstupuerunt piratæ: & cum dimitterent, di-
xerunt: I, dic patri tuo, non omnia piratas vendere. MEN-
TONIS. Adhuc, Iudices, tanquam pro manibus meis egi,
 verum est constendum, vobis remissæ sunt. Exhibeo re-
 publica piratarum depositum tibi. manus hæ tuæ saluæ
 ad te perlatae sunt. Fac quod voles. illud vnum rogo, si
 peccauerunt, cuiuslibet tu vincendas trade. si isti tradis, si

alligabit quomodo voluit. præcidet. ALLEGII FLAVI? Adhuc qualem optem patrem, nescio. diuitem? debilitat? egentem? alligat. neutrum manibus meis expedit. Duplam? dabo, vt manus præcidatis. Filium minus crudelem habuisti. MARIILLI. Vt allata est epistola, cœperuntque eam piratæ soluere. vt recitata dupla in epistola pecunia est: Hic est, inquam, pater, quem vobis laudaueram. TRIARI. Vbi est patrimonium tuum illud, quo tyrannos instruis, quo adulteros facis? vbi est? certe in me nil impendisti.

PARS altera. SILII BASSI. Infelix futura est etiam victoria mea, si non tenuero causam, fame moriar: si tene-ro, hoc tantum consequar, ne fame moriar. Daxi vxorem nimium fœcundam? peperit mihi tria nescio quæ prodigia, variis generibus inter se & me furentia. vnum qui posset patriam opprimere, alium qui fratrem violare, alium qui patrem. Testor, Iudices, omnes ciues meos. vna seruiui-mus, nemo tyrannidem me vno sensit magis. Argumentum habeo maximum, quod vivo. Non pepercissetis mihi, si putassetis me patrem tyranni. Dum inter se pugnant, vicit re-spub. Reliqui duo, quia non poterant in nos, inter se tyran-nidem exercueiunt. Habebat iste nescio quam vxorem, quam in arce cognouerat. Si alligare te possem, proficiscen-tem alligassem. Non opus est tibi magna impensa ad susti-nendum patrem. tu mecum alimenta patire. nolo me tam bene alas, quam ego te alui: nolo ignoscas mihi quicquid passus es, quicquid timuisti patrem. posce flagella, scinde rugas, vltiores subiice ignes, & mortuam hanc partem; quæ tantum in contumeliam suam spirat, quia extinguï non potest, exure. si parum est, fac quod ais ne piratas quidem se. iste, manus præcide. exhibeo tibi, hæ sunt illæ, quæ quid-libet seruibunt. Vbi est gladius tuus? stringe, tyranno licuit vulnere mori: adulter vno ictu breuiter confectus est: pater te pro benefi. io similem fortem rogo. ne tu quidē apud piratas famē timuisti. neminem tyrannus sic torfit. PORCII LATRONIS. Fili, nil amplius quā famē deprecor: si tamen inexorabilis es, illud pro beneficio peto, vt aut tanquam adulter moriar, aut tãquam tyrannus. Par erat vtriusque for-tuna illo tempore, tu alligatus eras, ego senectute immobi-lis, & vincto simillimus: tu in sollicitudine, ego in omnium

meorum

LIVIA
 meorum sollicitudine
 modum. hoc vnum
 vixit eorum accepti
 datus, sed pro domo
 dicitur in quatuor
 interpositi manus
 baru Latrone, vno
 aliquem ex sua reli
 VISTI RVI. Hæ
 præbeo, præcide. &
 PARENTES ALANT
 mem transire. dicit
 DIVISTO. Per
 nec pater per
 tendes se. Daxi leg
 cæ, bonos etiam
 hic alendus sit. Hæ
 An alendus sit, quid
 co querit. An
 An alendus sit, si
 uissem, An p
 tum quasi
 lino, non possit
 quibus conuenit,
 ritur. An omni
 quibus conuenit
 cum al seruo
 An hæ par al
 alior, quam quid
 paretur. vt
 An quibus con
 sed non seruo
 hæc lege possit
 in equis ne p
 hoc genus quibus
 non eo tantum
 hoc genus non
 & non tantum
 sic erant al
 ita illi dicitur

meorum sollicitudine : tu lucem non videbas, ego etiam modicam. hoc vnum inter nos interest, quod tu etiam à piratis cibum accepisti. **BLANDI.** Deprecabar, non pro adultero, sed pro domo; ne fratrem occideret; tyrannicidium inquinaret; patrem respergeret. roganti mihi, & has interponenti manus pæne præcidit. Hæc sententia deridebatur à Latrone, tanquam puerilis. Hoc & pro isto est, vt aliquem ex suis reliquisse videatur, quem non occiderit. **VIBII RVELI.** Hæ nempe scripserunt epistolam manus præbeo. præcide, & ale. **POMPEII SILONIS.** **LIBERI PARENTES ALANT, AVT VINCIANTVR.** ad te legem meam transfero, licet alliges, & alas.

DIVISIO. Fere hac vsi sunt diuisione : An lex causam nec patris nec filij æstimet, sed hominis : Pater an filio alendus sit. Dixit legem hanc pro malis patribus scriptam esse, bonos etiam sine lege ali. An omnes alendi sint. An hic alendus sit. Hanc quæstionem **LATRO** in hæc diuisit. An alendus sit, quòd filium à piratis non redemit. hoc loco quærit, An potuisset redimere, An voluisset. deinde, An alendus sit, si etiam præcidi filij manus voluerit. nouissime, An præcidi voluerit. **HISPO ROMANVS** separatim quasi iuris quæstionem fecit : An qui non redemit filium, non possit ab eo alimenta petere. Sed hoc vtraque quæstio continet, vt aiebat Gallio, & prior in qua quæritur : An omnis pater alendus sit : dicitur enim : Quid si quis filium excecauerit ? quid si quis non redemerit ? Et cum ad alteram quæstionem ventum est, in qua quæritur, An hic pater alendus sit : nihil aliud dici potest, quare non alatur, quàm quòd non redemit ; quàm quòd duplam promisit, vt manus præciderentur. Græcorum improbam quæstionem satis erit in eiusmodi controuersis semel aut iterum annotasse, An in tyrannicidam vii pater hac lege possit. quasi enim sacras & publicas manus esse : in quas ne piratæ quidem licere quicquam putant. Nostri hoc genus quæstionis summouerunt. **SILIO POMPEIVS** non eis tantum vsus est quibus ceteri, cum dicerent hunc patrem non debere ali, quod non redemisset filium, & quod præcidi manus filio voluisset : sed à priuatis causis transit ad publicam causam. dixit enim, non debere ali hominem perniciosum Reipublic. qui tyrannum

Homerus Iliad. a. vers. 479.

SILIO POMPEIVS & ipse iram fassus est. aiebat enim non habiturum fidem, si se negasset iratum fuisse: sed iræ causam non dixit. **Q. FVSVS** transeundas aiebat eas offensas, quibus ille gloriaretur. hanc causam posuit, quod relictus esset ab vnico filio, quòd inuito se nauigasset: cum videres senem orbum iam pæne egentem, iam tum illum fugisse, ne aleret: & ad præces patrem deduxit, & rogauit in epologo filium. Et **SPARSVM** hoc colore declamasse memini, hominem inter scholasticos sanum, inter sanos scholasticum. **CESTIVS** alio colore vsus est. dixit enim, non iram illam patris fuisse, sed calliditatem: Non habebam, inquit, vnde redimerem. Quem rogarem pecuniam in rem auara ciuitate, in qua ne filij quidem patres aiunt? vsus sum consilio. sciebam piratas non crudeles esse, sed auaros. volui efficere vt desperarent illum redimi, & propter hoc superuacuum, & cum impensa futurum, dimitterent. An prudenter cogitauerim, nescio. feliciter certe cogitauit. post epistolas illas quas accusat, dimissus est. **LATRO** se totum ab istis remouit coloribus, & aduocauit vires suas tantototius actionis impetu, vt attonitos homines tenuerit. hoc enim colore vsus est: Nescio quid scripserim: olim iã mihi excussa mens est. ex quo vidi filium vnum in arce, alterum in adulterio, tertium in patricidio: ex quo respersus sum sanguine morientis filij, ex quo relictus sum solus, senex, orbis, egens, edimeos. Hic color illius viribus approbandus est. Quando enim opus est, vt aliquis accusando se miserabilem faciat? **ALBYTIVS** omnes colores miscuit: & vñ hoc liberum esset, patronum patri dedit, nec voluit narrare. Ad propositionem cœpit. Alimenta pater à filio petiit. deinde cum ad defendendum venit, quòd scripsit duplam se daturum, si manus præcidissent, primum Latroniano colore vsus est. Hoc, inquit, respondeo, nescio quid fecerit, in insaniam malis actus est, hic philosophicum locum introduxit, quomodo magnis calamitatibus animi euerterentur, deinde anthypophoram sumpsit. Mentiris. Ille vero iratus fuit. Cogis, inquit, me dicere, iratum tibi merito fuisse. Executus est omnia. hoc illi inter cetera obiecit, quòd occupans fratrem suum ignorasset aut dissimulasset: aut tyrannice.

facere. deinde ad illum colorem redit Cestianum: Sed illum
 puto consilio fecisse quæ fecit. quid ergo? quid iste tandem
 dicit quare scripserit? nihil dixit. flet: mori vult, sed non
 fame. In hac declamatione hanc ALBVTIVS sententiam
 dixit dubiam inter admirantes & deridentes: Panem quem
 cani das, patri non das. GLYCON egregie dixit: Ελεησθε
 αὐτὸν, ὃς κινῶν ὀδὸν πατέρι τῷ ἴδιῳ. Misereat vos eius qui ob
 alimentum patri datum periclitatur. GORCONIVS fuit
 Buteonis auditor, postea scholæ quoque successor, vocis
 obtusa, sed pugnacissima, cui Baro scurra rem venustissi-
 mam dixit: Centum raucorum vocem habes. Hic putavit
 varium colorem se excogitasse pro patre: Ego, inquit, di-
 ctavi, Duplam dabo, si manus non praecideritis. libratio vna
 syllaba excidit NON: & scripsit, si praecideritis. Digna res,
 quæ voce illa diceretur. ARTEMON dixit: φιλόπαις πῶς πε-
 ραίσει π... ANDREAS dixit: ἀξέει οὐ σὺ γὰρ. καὶ τίς τῶν αὐ-
 τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σὺ γὰρ πατὴρ ἐστὶ. NICETES dixit: διὰ τὴν
 δόξαν, αὐδῶν τῆς πατρὸς χεῖρας, ἐξήκουσθε οἱ πατέρες, μή τις τι-
 γανήσῃσθε, μὴ τις περὶ ὄρους. Artemon dixit: Pater filij amans
 & tibi aliquid.... Andreas dixit: Inhospitalis scapha aduer-
 sariorum pater est. Nicetes dixit: Duplam dabo, si manus
 secabitis. Quarebant pirata num quis tyrannus, num quis
 mæchus?

CONTROVERSIA VIII.

Ter fortis.

LEX. QUI TER FORTITER FECERIT, MILITIA
 VACET. Thema. Ter pater fortem in acie, quarto vo-
 lentem exire retinet: nolentem abdicat.

CONTRA TER FORTEM. PORCII LATRONIS.
 Miserrimus pater iam non viderem filium, nisi abdicarem,
 fortis plus quam aut legi aut patri sat est. Tertio
 mihi non redditus, sed relatus est. quod patriæ superest,
 patri vindico. fugit me filius, & quidem ad hostem. Quo
 usque pauidus præliorum nuntios expectabo? fili, mihi
 vacationem peto. CESTII PII. Abdicet filium, ut ha-
 beam. non minus vacatio mea Reip. profuit, quam mili-
 tia, duxi vxorem. Sic descendit in narrationem. Tertio
 audiui velut denuntiantis deos. Faciat adolescens iam fe-
 licitatis suæ finem. Ego à dijs vacationem in vnam pu-
 gnantiam

ignam petij. Accidat, inquam, quicquid timeo, si illum amplius in aciem dimisero. Cum diis pactus sum. Non timeo, inquit. Hoc est cur timeam. Obiicitur mihi, quod me filius oderit. ARELLII FVSCI PATRIS. O me filio pugnante iam lassum. Magna omnia sunt. Nihil hoc putas, quod viri fortis pater timet? Miserum me. iam hosti nimis notus sum, iam pro te nescio quid etiam lex timeret. Miraris, si quod legi satis est, patri nimis est? Nunquid luxuriam, inquit, obiicis? ego vero etiam te morari posco inter voluptates. Quousque in duro castrorum iacebis cubiculo? quousque somnum classico rumpes? quousque cruentus viues? simus hirsutes: trium victoriarum vota solvenda sunt. Tot acies sustinisti, tot vulnera possum cum Republica queri. sero dimitteris. Subinde audio te dicentem, Malo gloriam quam vitam. Hoc ergo me examinat, quod mori tibi iam facile est. Denique vno quiesce bello. POMPEII SILONIS. Causa abdicandi est, ne sine filio viam: quem tandiu non viderem, nisi abdicarem. Abdicatio mea in potestate abdicati est. ROMANI HISPONIS. Quid fatigatae felicitati molestus es? quid expectas, donec castris eiciaris? MENTONIS. Erubescit Respublica tam cicatricoso milite vti. Non oportet tantam virtutem sine successore concedere: ducenda vxor est. sed iam nunc te admono, ne vnum tollas. CORNELII HISPANI. Non ante te retinere coepi, quam dimisit Respublica. Nullum iam tibi vulnus, nisi per cicatricem imprimi potest. adhuc diutius fuisti cum hoste quam apud patrem. Domi tantum sanatus es. IVLII OTHONIS PATRIS. Optimus virtutis finis est, antequam deficias, desinere.

EX ALTERA parte, *** Ter fortiter pugnantem abdicas, certe abdicatis pugnare licet. ALVTII SILI. Quis hic subitus insonuit tumultus? nunquid imperator vocat? venio. Plurimum in prima acie laboravi. pudet me, ter victi militans. P. ASPRENATIS. Quousque, inquit, periclitaberis? Bene habet, Iudices: pater me putat dignum esse qui saluus sum. Senator post sexagesimum & quantum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Praetorio licet praetexta toga vti festis, aut solemnibus diebus: nunquid necesse est? Quicquid aut praemij aut honoris nomine datur, in vtramque partem sum

liceat: alioquin desinit pramium esse, cui necessitas iungitur. Parco tibi pater: qui gloria nos immortales fieri dicebas, qui ex acie redeuntis vulnera osculararis. Ad hæc noua & diuersa imperia subito me circummagi putas posse: non ita est. Ille in nos dominatur affectus, qui animum primus intrauit. Luxuria, auaritia, desidia, iniustitia, timor, non dediscuntur, & quotidie hæc omnia aut castigantur, aut puniuntur: in tantum etiam vitiorum tenaces sumus. Crede mihi pater; non sum mei iuris, cum ille prælij clamor exortus est: invadere hostes libet; obstantes cunctos gladiis diducere: hic impetus, hic ardor animi, domum tuam trinis hostium spoliis adornauit: huic supplicationes illas debeo. propter hoc me etiam cum abdicatis, diligis. non animus, non lingua constat: in alieno opere deprehensus sum: toga ipsa humeris non cedit. Ad obsidendum hostem, ad occupandum castris locum, ad interceptos hostium com meatus ire iusseris, otium imperas animo non otioso. Quotiescunque tumultus aliquis exortus est, in me ciuium diriguntur oculi, meas spectant manus: & adhuc (verum dicendum) nihil patria debet mihi: nunquam pugnaui, nisi coactus. Credisne quicquid refero tibi? scimus quem vitæ cursum agamus: eadem pericula nos vbique circumstant, & totidem vitæ ad mortem sunt. Interdum continuatus labor firmiores facit: sæpe quos labor roborauerat, desidia consumpsit. **MARILLII.** Sine me aliquod meritum in patriam conferre: adhuc militia mea legis munus est. Pugnabo & abdicatus: nec verebor: ne vilis sit opera mea patriæ. Athenienses abdicato vicerunt duce. Quantum inter illum & me interest? ille abdicatiorem virtute deleuit, ego merui.

DIVISIO. Prima quæstio illa ab omnibus facta est vulgaris: An filius ob id, quod sui iuris sit; abdicari possit. deinde, An debeat. Hæc tota tractationis est. Græci illam quæstionem primam solent tentare quam Romanæ aures non ferunt. An vir fortis abdicari possit. Non video autem quid allaturi sint, quare non possit. nam quod & vir fortis est, & totiens fortiter egit, non plus iuris illi adfert, sed plus commendationis.

COLOR. Colorem à parte patris quidam duriolem fecerunt: voluerunt enim videri inuisum filio patrem: itaque
malle

male illum cum hostibus viuere, quàm cum patre: pæne
 omnes, esse adolescentem infatigabilem gloria: sed propter
 ipsum patri & moderandum & continendum. Quidam ex
 toto ad patris indulgentiam refugerunt, & non disputaue-
 runt hoc modo, quo Silo Pompeius disputauit, qui sic diui-
 sit, vt diceret: etiam si patrem non haberes, desinere debe-
 bas. quia patrem habes, desinere debes, quia pater vetat.
 Facit illo modo quo Gallio, qui sic diuisit hanc partem:
 Hoc impero Reip. causa, tua causa, mea causa. sequentia
 duo videtis quemadmodum potuerit implere. illud Reip.
 causa imperare, sic tractauit. Primum vt pluribus iuueni-
 bus pateat ad virtutem aditus: non debere omnium occa-
 sionem fortiter faciendi ab vno occupari: deinde expedire
 Reip. non videri tantum ex vno pendere, futurum vt & a-
 nimi hostium crescerent, & suorum frangerentur, si casu
 vir fortis occidisset. Ad vltimum, vtile est Reip. ter fortem
 seruari, vt sit qui ostendatur inuentuti iam illum magis
 posse ornamentum esse quàm præsidium. Illum sensum
 veterem, iam pro vire forti nescio quid etiam lex timet,
 hoc loco GALLVS posuit. hoc quoque inquit: Ter viro
 forti aut diffidit, aut consulit. Nec illam quidem secuti
 sunt tractationem, qua vsus est BLANDVS, qui dixit: Mili-
 tia tibi superuacua est, inuidiosa est, periculosa est. Super-
 uacua est: quia non cogeris, immo verecundè veteris. Glo-
 riæ causa aliquis militat, consecutus es gloriam: vacatio-
 nis causa, consecutus es præmium. Tria domi præmia sunt.
 Et sic transit, vt diceret, inuidiosum esse, vnum hominera-
 totiens optare omnes honores intercipere. Quam pericu-
 losa res esset inuidia, quam magnos viros oppressisset. Hic
 exempla. Periculosam esse militiam, eodem loco collegit.
 Illud vnum adiecit de lege. Non posse illum iam fortiter
 facere, quia omnes illum hostes peterent: & adiecit: Ideo
 lex ter fortem dimisit. scit illum iam obseruari ab hoste.
 His ergo omisissis, illi qui amantem patrem induxerant, hoc
 genere egerunt: non possem pati. non possum desiderium
 tui sustinere. Hoc loco ÆSCHINES ex bonis declamato-
 ribus cum diceret, Non me gloria cupidiorum tui fecit, non
 omnibus admiranda virtus. Confitebor, inquit, affectus pa-
 tris, quos vt quisque volet, interpretetur. *ἔτιος αὐτὸ καὶ ἀπὸ
 ἐπιθυμίας: adeo infamiam adamatunt.* Videbatur hic, dum in-

dulgentiam exprimit, non seruasse dignitatem patris. Placebat autem Latroni, potius ratione retineri patrem quam affectu: cum in ratione habeat aliquem locum & affectu. ASPRENAS colorem secutus est longe alium: dixit enim se non negare Reip. viri fortis operas, sed ad necessarios usus referuare. Si magnum aliquod bellum incidat, tunc & veteranos vocari ad arma. Et illa sententia eius hoc loco valde laudata est: Nunc illi militent quibus necesse est: tu militabis, si erit necesse. Sic venisse populum Rom. ad Scipionem *Emilianum*, cum maius bellum Numantium apparuisset: quam quod alij duces sustinere possent. Magnum interuallum inter Numantium & Carthaginem Scipioni datum. Sic ad Pompeium, cum pirata maria clausissent. Magna praesidia non esse consumenda. Hoc loco ASPRENAS de lege dixit & ipse sententiam. Videlicet ad hos casus lex per fortem seposuit. A parte filij colorem induxerunt quidam, ut illum cupidam gloriae & bellicosum facerent. NICETES quidem vsus est hoc verbo: *ἔπειτα εἰς αὐτὸν τοῖς ἀντιπάλαισι δεξιῶν ὄρον. Si stamus illum iudicibus belli ardore insanum.* & sic egit ut quereretur quod cessarent manus suae, quod inermes essent. LATRONI non placebat hic color: malebat adolescentem iudicio quam morbo militare. Hoc est, inquit, quod pater efficaciter dicat, detrahere illum operibus suis glomerarium, sanguinarium, quem nec pater possit retinere, nec lex dimittere. Quidam pacti sunt cum patre, tanquam MENTO: qui dixit semel tantum se militare velle, ut aliquid videretur Reip. supra legem praestitisse. Quidam perpetuam denuntiauerunt militiam, quamdiu vires fuissent, non defuturum Reip. virum fortem. Non probabat hunc colorem LATRO. Negabat patri abscindendam spem filij in perpetuum. VIBIVS RYRVS hoc colore egit quo Mento: sed illud adiecit, peruenire ad se voces inuidorum illas: Nunquid amplius pugnavit, quam quod necesse illi fuit? Quidam hoc compositum, & similitum inter nos putauerunt, ut ego militare vellem, tu verares. LATRO vehementer egit à parte patris, & adiecit: Abdicato non permittram exire, iniiciam manus, tenebo: nouissime antelimen exeuntis cadauer hoc sternam, ut ad hostem peruenias, patrem calca. Putabat Planctus, summus declamator Latronis hunc sensum, à Latrone fortius

fortius dictum, à Lesbocle Græco tenerius, qui dixit sic
 κείσομαι ως πείχης, Ἐν πείθειν ἑσθ' ἔτι & πατέρω. Iacebo ut
 murus: fossam & patrem transi. FVSCVS ARELLIVS reli-
 giose patrem induxit omnibus territum: aiebat præcento-
 rem suum in hac controuerfia describentem pericula futu-
 ri proelii, Homeri versus ob hoc edidisse.

Δαίμονι, φησὶς ἔσθ' ἰδρῶ.

Te genere tuus perdet furor. Hom. II. ζ. vers. 47.

Glycon dixit: ἐστί τι ἐν ᾧ γενέται, κατεφρονέ τ' ἔτι, πατέρ' ἔμην. Diocles Carystius dixit: αὐτὸν πείχης, μίαν παρορήσας ἀεισίαν. αὐτὸν δ' ἰκνύον εἰς ἑνὶ ὑποκείμενον. ΤΟΣ παρρησιαστικῶς
 Si nactus eris, una appones fortitudinem, sin minus tres amittes. Glycon dixit: Non bene sufficit in rem subiectam.... prætermissam. Æschines non ille orator, tunc enim non declamandi studium erat, sed hic ex declamatoribus dixit nobis cum denuntiaret filio periculum & prælagiis tangi se diceret: ἔστι πατήρ, ἔστι ἔ τυχὴ μεγάλωπιτον. Æschines dixit: est pater, non est fortuna qua maximè futura prælagit. Diocles Carystius dixit sententiam, quæ non in declamatione tantum posset placere, sed etiam in solidiore aliquo scripti genere, cum de fortunæ varietate locum diceret: μία γάρ ἐστι πᾶσι τυχὴ ἀσφάλεια, τὸ μὴ ἐσοῦταικίς αὐτὸν περιρῶσις. Una est enim ad fortunam securitas, non toties eam experiri. alias ποικίλεις. Dorion dixit, rem paulo quidem elatiorem. quàm pressa & ciuilis oratio recipit, sed qua egregie attonitos patris affectus exprimeret: ἢ σε ποιῶμαι, τέκνον, ἢ ἀσπιδρα ποιοῦμαι, ἀλλ' εἰ μὲν φησὶν, φοβούμεθα μὴ π' ἐσθ' ἀπαίξις, μὴ π' ἐ πόλεμος μὴ τ' ἔτο δόκει; φοβούμεθα πᾶσι τῆς οἰκμῆς. π' τέκνον ἱερὸν ἦρῶς; Quid tibi faciam ut faciam quod tibi placitum sit? Sed si quidem prauertant, timeo ne quid non acies, ne quid non bellum. Ne hoc quidem sufficit? Metuo orbi terrarum. Quid tibi erubescis?